Jaume MENSA I VALLS

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS I ELS ESTUDIS ARNALDIANS (1907-2016)

Al meu mestre Mn. Josep Perarnau,
amb reconeixement i gratitud.

I. INTRODUCCIÓ

Arnau de Vilanova és una figura emblemàtica de la història de Catalunya i d'Europa: metge universitari de prestigi, arquiatre de papes i reis, conseller polític i ambaixador, teòleg reformista. És lògic, doncs, que ja de bon començament l'Institut d'Estudis Catalans s'hi interessés. En aquestes pàgines ens proposem de fer balanç de la recerca arnaldiana promoguda per l'Institut d'Estudis Catalans.[1] Dividirem el nostre estudi en els apartats següents: Després d'aquesta breu introducció, el segon apartat serà dedicat a les recerques arnaldianes dels primers anys, és a dir, al període que va de la fundació de l'INSTITUT l'any 1907 fins a la guerra civil espanyola de 1936-1939. Antoni Rubió i Lluch i sobretot Ramon d'Alòs-Moner i de Dou varen concebre un ambiciós projecte de recerca arnaldiana i el començaren de portar a terme. La finalitat d'aquest projecte consistia a editar un diplomatari, publicar les obres de mestre Arnau de Vilanova i elaborar-ne una biografia. El tercer apartat tractarà del projecte *Arnaldi de Villanova Scripta Spiritualia*, el veritable eix dels estudis arnaldians del període que va dels anys

1. Amb motiu del centenari de l'Institut d'Estudis Catalans, han anat apareixen diversos estudis que fan balanç de les aportacions de l'IEC en un camp concret de recerca. Segurament el darrer d'aquests estudis és el de JAUME DE PUIG I OLIVER, *Notes sobre l'Institut d'Estudis Catalans, Ramon Llull i el Lul·lisme (1907-2015)*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 31 (2014-2016), 767-794. Fou precisament Jaume de Puig qui em va suggerir la possibilitat de portar a terme un estudi com el que ara presento.

2. Cf. Albert BALCELLS, Enric PUJOL, *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, I: *1907-1942* (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, 57), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2008, 50-51.

3. Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Docvments per la història de la cvltvra catalana mig-eval*, I, Barcelona,

posteriors a la guerra civil espanyola fins a l'any 2002. Els protagonistes més destacats d'aquest període són Joaquim Carreras i Artau i Miquel Batllori. Un quart apartat versa sobre les recerques arnaldianes publicades dins l'«Arxiu de Textos Catalans Antics» des de l'any 1982; les aportacions de les tres *Trobades Internacionals d'estudis sobre Arnau de Vilanova* i la creació del Centre internacional d'estudis sobre Arnau de Vilanova. Tota aquesta recerca gira en darrer terme entorn de Josep Perarnau i Espelt i cronològicament coincideix en part amb els anys finals dels *Scripta spiritualia* i amb el període posterior, el dels *Opera Theologica Omnia*. Per tal de ressaltar-ne la seva significació, dedicarem un apartat específic, el cinquè, al projecte d'edició crítica dels *Opera Theologica Omnia*, que renova i substitueix el dels *Scripta Spiritualia*. Els *Opera Theologica Omnia*, d'alguna manera, són la culminació dels estudis arnaldians publicats en l'«Arxiu de Textos Catalans Antics». Unes breus reflexions finals clouen aquestes nostres pàgines. En apèndix, el lector interessat podrà trobar les publicacions arnaldianes de l'Institut d'Estudis Catalans, classificades en: A. Volums dels *Arnaldi de Villanova Scripta Spiritualia* i dels *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia*; B. Monografies o llibres dedicats exclusivament a Arnau de Vilanova; C. Edicions i estudis arnaldians en publicacions periòdiques; D. Edicions i estudis arnaldians en publicacions col·lectives o llibres que tracten parcialment d'Arnau de Vilanova.

II. Els estudis arnaldians en els primers anys de l'IEC (1907-1939)

Ja en la sessió constitutiva de l'IEC, del 5 de juliol de 1907, es prengué la decisió de publicar la monumental obra *Docvments per la història de la cvltvra catalana mig-eval*, d'Antoni Rubió i Lluch, el primer president de la nostra institució.[2] El primer volum de l'obra veié la llum pública un any després, el 1908.[3] El llibre del Dr. Rubió aportava documentació valuosíssima per a múltiples aspectes de la cultura catalana i a la vegada

2. Cf. Albert Balcells, Enric Pujol, *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, I: *1907-1942* (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, 57), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2008, 50-51.

3. Antoni Rubió i Lluch, *Docvments per la història de la cvltvra catalana mig-eval*, I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1908. N'hi ha edició facsímil, amb un estudi sobre A. Rubió, d'Albert Balcells (1-42), en la col·lecció Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, 54/I: Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2002.

obria nous temes de recerca.[4] Relatius a Arnau de Vilanova, Rubió hi va publicar catorze documents.[5]

Sabem pel Pròleg (pàgina XIII) que un dels col·laboradors d'Antoni Rubió en aquest diplomatari fou Ramon d'Alòs-Moner i de Dou. D'Alòs era deixeble del doctor Rubió als Estudis Universitaris Catalans i fou primer secretari redactor de l'IEC (des de l'any 1907), membre adjunt (més tard, l'any 1918) i finalment membre numerari (el 1920).[6] A partir de 1923 Ramon d'Alòs fou el delegat permanent de l'IEC davant la Unió Acadèmica Internacional i entre els anys 1930 i 1932, el secretari adjunt d'aquesta institució.

Sembla que Antoni Rubió i Ramon d'Alòs començaren a treballar conjuntament en una monografia sobre Arnau de Vilanova, però al capdavall fou el deixeble qui acabà assumint aquests estudis arnaldians.[7] Estimulat pel mestre i per la seva obra, Ramon d'Alòs, doncs, prosseguí les recerques arnaldianes i començà d'editar en diversos lliuraments, entre els anys 1909 i 1912, a la revista «Estudis Universitaris Catalans» un

4. La *Memoria presentada als excel·lentíssims senyors president de la Diputació y alcalde de Barcelona*, *per l'Institut d'Estudis Catalans, donant compte dels treballs fets desde la seva fundació fins al 31 de Desembre de 1908*, signada per Antoni Rubió i Josep Pijoan, i publicada dins *Institut d'Estudis Catalans, Anuari 1908*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1909, 13, valorava les aportacions de l'obra de Rubió amb aquestes paraules: «Son difícils a senyalar, per lo abundants, els datos nous que proporcionen aquests documents, y que poden donar lloc a molts estudis interessants. Les biografies de figures tan importants de nostra literatura com les d'Arnau de Vilanova, Ramon Lull y el cronista Muntaner; les relacions del rey Joan I ab alguns dels humanistes italians y ab el Gran Mestre Joan Fernández de Heredia: la mateixa personalitat d'aquell monarca, y sobre tot la de Pere III, y molts altres aspectes dignes d'atenció de la nostra cultura, apareixen tant considerablement enriquits y modificats, que després de la publicació d'aquest llibre haurà de proccdirse a la revisió d' una part de la historia literaria de Catalunya».

5. Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Docvments*, III, XXIII-XXVI, XXVIII-XXX, XXXV, XXXVI, XXXVIII-XXXIX, XLI, XLIV. En el volum segon, en canvi, no n'hi ha cap. El document XXVI havia estat publicat pel mateix Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Cartes literaries del segle XIV*, dins «Estudis Universitaris Catalans», 1 (1907), 40-42, concretament 40-41.

6. Sobre Ramon d'Alòs-Moner: Miquel BATLLORI, *Als cinquanta anys de la mort del bibliògraf i historiador: Evocació de Ramon d'Alòs-Moner*, dins «La Vanguardia», 7 de febrer de 1989, 49, publicat posteriorment –corregit i completat– amb el títol *Ramon d'Alòs-Moner i de Dou al cap de mig segle*, dins «Anthropos. Suplementos. Antologías Temáticas», 23 (= *Miquel Batllori. Temas de varia historia*) (1990), 150-151; Albert BALCELLS, *Ramon d'Alòs-Moner i de Dou. Semblança biogràfica* (Semblances biogràfiques, 26), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2003. En aquesta semblança, el lector interessat hi trobarà la bibliografia de Ramon d'Alòs, ordenada cronològicament (26-51). Vegeu també: Eulàlia MIRET I RASPALL, *El Fons Ramon d'Alòs-Moner i de Dou a l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans*, dins «Estudis Romànics», 36 (2014), 447-450.

7. Francisco MARTORELL, en la ressenya de les activitats de la càtedra de *Literatura catalana* dels Estudis Universitaris Catalans, dins «Estudis Universitaris Catalans», 1 (1907), 337, donava aquesta notícia: «El Dr. Rubió, ajudat del alumne Ramon d'Alòs, continúa les seves investigacions en l'Arxiu de la Corona d'Aragó pera la formació d'una monografia sobre Arnau de Vilanova. Son ja molts els materials reunits pel Dr. Rubió per la redacció d'aquesta obra que contindrá el Diplomatari, biografia y bibliografia d'aquest personatge tant important en nostra historia literaria».

diplomatari arnaldià: *Colecció de documents relatius a Arnau de Vilanova*.[8] Efectivament, Ramon d'Alòs en la presentació del diplomatari reconeixia la influència del mestre amb aquestes paraules:[9]

> «Al encoratjament de mon benvolgut y savi mestre D. Antoni Rubió y Lluch se deu la publicació que faig d'aquesta colecció documental, fruyt de la seva cátedra de Literatura catalana dels ESTUDIS UNIVERSITARIS CATALANS, y filla, en certa manera, del seu gran diplomatari *Documents per l'historia de la cultura catalana mig-eval*, que m'ha servit de guía i del que m'he aprofitat sovint».

En aquest diplomatari d'Alòs aplegà vint-i-nou documents arnaldians. Alguns eren inèdits, d'altres ja havien estat publicats per altres estudiosos: Marcelino Menéndez y Pelayo, Heinrich Finke, el mateix Antoni Rubió, Roc Chabàs, F. H. S. Denifle. Aquest diplomatari, pensava d'Alòs, era un primer pas per a una possible biografia d'Arnau de Vilanova («que tal volta durem a cap en altra ocasió»),[10] i alhora completava «l'estudi que venim dedicant a Arnau de Vilanova com a escriptor en llengua vulgar».[11] Aquest diplomatari fou un treball primerenc d'un jove d'Alòs —quan donà a la premsa el primer lliurament tenia tot just vint-i-quatre anys—, que encara no s'havia doctorat. L'interès de d'Alòs per Arnau de Vilanova, sigui per la seva biografia o per l'obra catalana, fou constant i es manifestava en les notícies o ressenyes que feia dels estudis arnaldians en l'«Anuari» de l'IEC,[12] o en els «Estudis Universitaris Catalans»,[13] però sobretot en les edicions de dues obres catalanes fonamentals de mestre Arnau, la *Confessió de Barcelona* i la *Lliçó de Narbona*, dels anys 1921 i 1925. Eren els dos escrits catalans que encara no es podien llegir en lletra impresa. Efectivament, les altres dues obres catalanes llavors conegudes d'Arnau de Vilanova, el *Raonament d'Avinyó* i la *Informació espiritual*, havien estat publicades per Marcelino Menéndez i Pelayo (ambdues)[14] i per Lluís Faraudo de

8. Ramon D'ALÒS-MONER, *Colecció de documents relatius a Arnau de Vilanova*, dins «Estudis Universitaris Catalans», 3 (1909), 47-53, 140-148, 331-332, 447-449, 531-534, 4 (1910), 110-119, 496-498, 6 (1912), 98-103.

9. D'ALÒS-MONER, *Colecció*, 3 (1909), 49.

10. D'ALÒS-MONER, *Colecció*, 3 (1909), 48.

11. D'ALÒS-MONER, *Colecció*, 3 (1909), 48.

12. R. D'A.-M., «Estudis sobre Arnau de Vilanova», dins *Anuari 1921-1926*, Barcelona, IEC, 1931, 381; R. D'A.-M., *Anuari 1927-1931*, Barcelona, IEC, 1936, 568-570.

13. Cf. «Estudis Universitaris Catalans», 3 (1909), 186.

14. Marcelino MENÉNDEZ Y PELAYO, *Arnaldo de Vilanova, médico catalán del siglo XIII. Ensayo histórico*, Madrid, M. Murillo, 1879, 128-149 i 150-192; posteriorment aquesta monografia i els apèndixs textuals foren integrats (completament o parcialment) en les diverses edicions de la magna obra *Historia de los heterodoxos españoles*.

Saint-Germain (la segona), membre aquest darrer de l'IEC i editor d'un meritori *Recull de textes catalans antichs*.[15] Tornem a les edicions de d'Alòs: La primera fou publicada com a annex a part d'una publicació, *Quaderns d'estudi*, del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya;[16] i la segona en una miscel·lània d'homenatge a Heinrich Finke.[17] Entremig, l'any 1923, en el volum dedicat a Prat de la Riba, publicat per l'Institut d'Estudis Catalans, havia donat a conèixer la documentació sobre la marmessoria d'Arnau de Vilanova.[18] D'aquests anys (1921) també és un article sobre el lloc de naixement d'Arnau de Vilanova.[19]

Ramon d'Alòs no arribà a publicar cap més article o edició d'obres arnaldianes. Però hi seguí treballant: quan morí l'any 1939 tenia pràcticament enllestida l'edició dels escrits catalans en un sol volum. Fins i tot ja n'havia corregides dues galerades. Fou Miquel Batllori, juntament amb Joaquim Carreras i Artau, qui publicà finalment aquestes obres l'any 1947, aprofitant el treball de d'Alòs, completant-lo i afegint-hi extensos estudis introductoris i aparats crítics.[20]

III. La represa: El projecte d'edició de les obres espirituals o teològiques d'Arnau de Vilanova: primera època (1948-2002)

Passada la guerra, l'Institut reprengué la seva activitat l'any 1942 de forma més o menys clandestina. Eren els anys més durs del franquisme. Ja l'any 1944 l'Institut incorporà Joaquim Carreras i Artau com a membre numerari de la Secció de Ciències.[21]

---

15. Lluís Faraudo de Saint-Germain, ed., *Rahonament fet per mestre Arnau de Vilanova en Avinyó*, dins *Recull de textes catalans antichs*, 11, Barcelona, L'Avenç, 1909.

16. Ramon d'Alòs-Moner, ed., *Arnau de Vilanova. Confessió de Barcelona*, Annex de «Quaderns d'Estudi», 13, Barcelona, Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya, 1921.

17. Ramon d'Alòs-Moner, ed., *Arnau de Vilanova. El text català de la «Informatio beguinorum vel Lectio Narbonae» d'Arnau de Vilanova*, dins *Abhandlungen aus dem Gebiete der mittleren und neueren Geschichte und ihren Hilfswissenschaften: eine Festgabe zum siebzigsten Geburtstag Geh. Rat Prof. Dr. Heinrich Finke gewidmet von Schülern und Verehrern des In- und Auslandes* (Vorreformationsgeschichtliche Forschungen. Supplementband), Münster i.W., 1925, 187-199.

18. Ramon d'Alòs-Moner, *De la marmessoria d'Arnau de Vilanova*, dins *Miscel·lània Prat de la Riba*, I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1923, 209-236.

19. Ramon d'Alòs, *La pàtria d'Arnau de Vilanova i el Penedès*, dins «Penedès, revista comarcal il·lustrada», Vilafranca del Penedès (juliol-agost 1921), 234-236.

20. Arnau de Vilanova, *Obres catalanes*, I: *Escrits religiosos*. A cura de Miquel Batllori. Pròleg de Joaquim Carreras Artau (Els Nostres Clàssics, A, 53-54), Barcelona, Barcino, 1947. Al començament del llibre podem llegir la dedicatòria següent: «A la bona memòria de Ramon D'Alòs-Moner i de Dou, benemèrit dels estudis arnaldians, iniciador d'aquest recull d'obres catalanes de mestre Arnau de Vilanova».

21. Vegeu: Miquel Batllori, *Joaquim Carreras i Artau, medievalista*, dins «Anuario de Estudios Medievales», 2 (1965), 623-630 (reeditat després dins Miquel Batllori, *Galeria de personatges. De Benedetto Croce a Jaume Vicens Vives*, Barcelona, Vicens Vives, 1975, 81-86; i dins «Anthropos.

Joaquim Carreras havia destacat per les seves aportacions a la història de la filosofia medieval i particularment sobre Arnau de Vilanova: era autor de tres articles publicats en la revista «Analecta Sacra Tarraconensia», i en la *Història de la filosofia espanyola*, escrita juntament amb el seu germà Tomàs, li havia dedicat un capítol.[22]

Amb el llegat del treball de Ramon d'Alòs i amb les coneixements arnaldians de Joaquim Carreras, el desembre de 1947, a proposta de la Secció de Ciències, l'Institut d'Estudis Catalans aprovà una Comissió, formada per Ramon Aramon, Miquel Batllori (resident a Roma), Pere Bohigas, Joaquim Carreras i Artau, Jordi Rubió i Ferran Soldevila, encarregada d'elaborar i executar un pla de recercà arnaldià. La comissió es constituí el gener de 1948.[23] Segurament després de diversos debats, la Comissió aprovà un pla que preveia publicar les obres espirituals en quatre volums: A. L'*Expositio super Apocalypsi*; B. Els escrits llatins del còdex 3824 de la Biblioteca Apostolica Vaticana; C. Altres escrits llatins; i D. Textos espirituals no llatins: catalans, italians i grecs. La Comissió també recomanà la preparació de l'edició crítica de les obres mèdiques, l'elaboració d'un diplomatari i d'estudis bibliogràfics i històrics sobre Arnau de Vilanova.

Ramon Aramon presentà aquest projecte en la reunió de la XXIVª sessió de la Unió Acadèmica Internacional, tinguda a Brussel·les els dies 13 i 16 de juny de 1950; i en la

---

Suplementos. Antologías Temáticas», 23 (= *Miquel Batllori. Temas de varia historia*) (1990), 165-167; Pere LLUÍS FONT, *Centenari Joaquim Carreras i Artau (1894-1994)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1994 (a les pàgines 39-48, *Bibliografia de Joaquim Carreras i Artau*; i a la pàgina 49, *Bibliografia sobre Joaquim Carreras i Artau*); Joan VERGÉS XIFRA, *Cent anys del professor Joaquim Carreras i Artau*, dins «Revista de Girona», 167 (1994), 30-33; Pere LLUÍS FONT, *Joaquim Carreras i Artau. Semblança biogràfica* (Semblances biogràfiques, 17), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2000.

22. Els articles són els següents: *Una versió grega de nou escrits d'Arnau de Vilanova*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», 8 (1932), 127-134; *La llibreria d'Arnau de Vilanova*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», 11 (1935 = *Miscel·lània Finke*), 63-84; i *Les obres teològiques d'Arnau de Vilanova*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», 12 (1936 = *Homenatge a Antoni Rubió i Lluch*), 217-231. El capítol de la *Història de la filosofia espanyola*, *El anti-escolasticismo. Arnau de Vilanova*, dins Tomàs CARRERAS I ARTAU, Joaquim CARRERAS I ARTAU, *Historia de la filosofía española. Filosofía cristiana de los siglos XIIII al XV*, I, Madrid, Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales, 1939, 199-230. N'hi ha edició facsímil, a cura de Pere Lluís Font: Barcelona, Institut d'Estudis Catalans; Girona, Diputació, 2001.

23. Vegeu: Ramon ARAMON I SERRA, *Projecte de publicació de les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*, dins «Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics», 1 (1952), 97-100; Joaquim CARRERAS I ARTAU, *Un proyecto de edición crítica de las obras espirituales de Arnau de Vilanova*, dins «Las Ciencias [Anales de la Asociación Española para el Progreso de las Ciencias]», 20 (1955), 181-188; *Prooemium*, dins ARNALDI DE VILLANOVA, *Expositio super Apocalypsi*. Cura et studio Ioachimi CARRERAS I ARTAU, cooperantibus Olga MARINELLI MERCACCI et Iosepho M. MORATÓ I THOMÀS (Scripta Spiritualia, I), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1971, VII-VIII. L'exposició de Miquel BATLLORI, *Els textos espirituals d'Arnau de Vilanova en llengua grega*, dins «Quaderni Ibero Americani», 1/2 (1953), 358-359; i també dins *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme* (Obra Completa, III). Edició a cura d'Eulàlia DURAN (dir) i Josep SOLERVICENS (coord.). Pròleg de Giuseppe TAVANI (Biblioteca d'Estudis i Investigacions, 20), València, Tres i Quatre, 1994, 393-394, no coincideix totalment (data de constitució de la comissió i volums previstos inicialment).

sessió XXVª, de Londres, el 17 de juny de 1951, fou decidida la seva incorporació al Corpus Philosophorum Medii Aevi. En el resum de la comissió del Corpus Philosophorum Medii Aevii, donat a conèixer per Miquel Batllori, la proposta de l'INSTITUT era recollida amb aquestes paraules:[24]

> «IV. —Oeuvres spirituelles d'Arnaud de Villanova— M. Aramo [sic] i Serra présente un projet d'édition de ces ouvrages entrepis par l'Institut d'Estudis Catalans. Les travaux préparatoires son déjà assez avancés. Une édition complète pourrait voir le jour à une date relativement prochaine, si l'on réussissait à vaincre les difficultés économiques de l'entreprise. L'édition devrait comprendre un nombre réduit de volumes —pas plus de trois ou quatre, qui pouraient être publiés par fascicules— contenant les écrits suivants d'Arnaud: *a*) le commentaire à l'Apocalypse, d'après le Ns [sic] Vat. lat. 5740; *b*) les quarante-et-un écrits contenus dans le Ms. vat. lat. 3824 dans l'ordre chronologique; *c*) Les autres écrits spirituels latins; *d*) les textes, catalans, italiens et grecs, tels qu'ils nous ont été conservés depuis le XIVº [sic] siècle».

L'ajut econòmic arribà, efectivament, més tard, en la sessió XXVIIIª, duta a terme a Berna el mes de juny de l'any 1954; i es mantingué per alguns anys.[25] Com a tast del treball que s'estava fent a Barcelona, Ramon Aramon mostrà als membres reunits en la sessió de Londres *L'epistolari d'Arnau de Vilanova*, de Joaquim Carreras i Artau, acabat de publicar per l'Institut d'Estudis Catalans.[26] Aramon fou el responsable del projecte davant la UAI; anys més tard fou substituït per Anscari M. Mundó (1992-2012).[27]

Els treballs d'edició de l'*Expositio super Apocalypsi*, és a dir del primer volum dels *Scripta Spiritualia*, s'allargaven. El coneixement de nous manuscrits sembrava dubtes sobre l'atribució arnaldiana. Finalment, l'any 1971 veié la llum, amb una *Praefatio* del Dr. Carreras i Artau signada l'any 1963 i amb una nota d'impremta a la darrera pàgina que feia:

> «Aquest volum, començat a compondre als Tallers gràfics de Marià Galve l'any 1956, ha estat acabat d'imprimir a la Impremta-Escola de la Casa de Caritat, de Barcelona, el dia 22 d'abril de l'any 1971».

---

24. Miquel BATLLORI, *Els textos espirituals d'Arnau de Vilanova en llengua grega*, dins *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, 394-395.

25. Cf. *Prooemium*, VIII; i Anscari M. MUNDÓ, *Prefaci*, 10, dins ARNALDI DE VILLANOVA, *Tractatus octo in graecum sermonem versi (Petropolitanus Graecus, 113)*. Nunc primum editi cura et studio Ioannis NADAL ET CAÑELLAS, graecitatem textus recensente Dionisio BENETOS, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2002.

26. Joaquim CARRERAS I ARTAU, *L'epistolari d'Arnau de Vilanova* (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, 10), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1950, 27 p. Cf. BATLLORI, *Els textos espirituals*, 395.

27. Efectivament, en els projectes patrocinats per la UAI, l'IEC nomena un responsable davant d'aquesta institució.

Joaquim Carreras havia mort (†1968).[28] Olga Marinelli, de Perusa, i Josep Morató, de Barcelona, havien participat en les tasques d'edició de l'obra i s'havien afegit a la Comissió com a membres col·laboradors.[29]

Obrim un breu parèntesi: coincidint amb aquests anys de recerca arnaldiana, concretament el 1956, l'INSTITUT concedí el Premi Jaume Serra i Húnter a la tesi de Joan Botam, deixeble de Miquel Batllori a la Universitat Gregoriana de Roma, sobre la moral en les obres mèdiques i teològiques d'Arnau de Vilanova, i la publicà l'any següent, el 1957.[30]

I tornem als *Scripta Spiritualia*. Després de la publicació del primer volum, el projecte s'aturà. Miquel Batllori, membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans des de l'any 1951, fou encarregat ja de bell antuvi per la Comissió arnaldiana de l'INSTITUT de portar a terme les tasques preparatòries per a l'edició dels textos grecs. I així ho féu: aconseguí el microfilm de la versió grega de vuit escrits arnaldians conservada a la Biblioteca de Sant Petersburg (còdex 113), començà d'estudiar el manuscrit i les obres que contenia i fins i tot publicà un fragment, amb la traducció al català, d'un tractat arnaldià no conegut per cap altra font, el *De la humilitat i paciència de Jesucrist*.[31] Anys abans, Joaquim Carreras i Artau havia demostrat que Arnau de Vilanova era el veritable autor dels tractats conservats en aquest còdex.[32] Durant força temps Miquel Batllori cercà infructuosament algun bizantinista ben preparat en paleografia grega i en edicions crítiques de textos medievals i a la vegada bon coneixedor de la llengua catalana (moltes vegades el text grec no és res més que la transliteració

28. Una part important de l'arxiu personal de Joaquim Carreras és a la Biblioteca de Catalunya: cf. Concepció CARRERAS I FONTSERÈ, *Arxiu Joaquim Carreras i Artau* (Unitat Bibliogràfica. Secció de Manuscrits, 15), Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1999.

29. Joaquim CARRERAS I ARTAU, VIII, *Prooemium*, dins ARNALDI DE VILLANOVA, *Expositio super Apocalypsi*, dóna notícia d'aquestes dues incorporacions, juntament amb la de la prof. Beatrice HIRSCH-REICH (Oxford), que no col·laborà en el primer volum. Olga MARINELLI, publica l'estudi *La tradizione manoscritta dell'«Expositio super Apocalypsi» di Arnau de Vilanova*, dins «Estudis Romànics», 5/II (1955-1956), 111-126.

30. P. SALVADOR DE LES BORGES, OFM CAP. [Joan BOTAM], *Arnau de Vilanova moralista* (Premi Jaume Serra i Húnter, 1956) (Arxius de la Secció de Ciències, 25), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1957, 120 p.

31. Miquel BATLLORI, «*Θύγατερ, μέλλετε, εἰδέναι*». *Opusculum Arnaldi de Villanova nondum editum*, dins *Miscellanea Melchor de Pobladura*, I, Roma, Institutum Historicum O.F.M. Cap., 1964, 215-223; i, després, dins Miquel BATLLORI, *Orientacions i recerques. Segles XII-XX*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 183, 155-165; i dins BATLLORI, *Els textos espirituals*, dins *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, 396-397 (original grec) i 307-406 (versió catalana).

32. Joaquim CARRERAS I ARTAU, *Una versió grega de nou escrits d'Arnau de Vilanova*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», 8 (1932), 127-134.

d'expressions típicament catalanes) que pogués fer-se càrrec de l'edició. Finalment, passats una bona colla d'anys, Joan Nadal assumí aquesta feina i l'edició fou publicada el 2002.[33] Foren anys difícils. Explica M. Mundó:[34]

> «No ha estat sempre fàcil donar compte de l'estat del projecte; primer, per les dificultats explicades de trobar qui s'encarregués de l'edició crítica; després, per la meticulositat de la feina que s'allargava. Sovint havíem d'admetre davant del relator del Corpus Philosophorum, monsenyor Gerard Verweke, durant les sessions anuals de la UAI, que la feina no avançava com voldríem. A fi de revestir aquest retard, he anat donant relació precisa del treball del pare Nadal i també de les edicions d'obres d'Arnau de Vilanova que entretant publicava el doctor Josep Perarnau, membre de l'IEC, en la col·lecció igualment de l'IEC "Arxiu de Textos Catalans Antics"».

Pel que fa als tractats llatins, el Dr. Aramon (responsable del projecte davant la UAI) i Miquel Batllori, el pal de paller de la Comissió després de la mort del Prof. Carreras, havien encarregat «al pare Eusebi Colomer [que en aquells moments ja havia estat nomenat membre numerari de l'IEC] la tasca començada [amb l'edició de l'*Expositio super Apocalypsi*]; però només la pogué iniciar».[35]

En el segon volum dels *Scripta Spirituali* llegim dues notícies particularment interessants per al nostre objectiu. En primer lloc, en el *Prefaci*, A. M. Mundó explica la composició de la Comissió arnaldiana:[36]

> «Com que tots els projectes de la UAI han d'ésser flanquejats per un comitè científic de l'acadèmia promotora, el de les obres espirituals d'Arnau de Vilanova [...] en els darrers anys l'hem formada Ramon Aramon i Serra (†) com a president honorari, Anscari Manuel Mundó, ara president, Miquel Batllori, Joan Bastardas i Parera, Josep Perarnau i Espelt i Joan Sergi Nadal com a secretari».

Per la Memòria del curs 1997-1998 de l'IEC sabem que aquesta comissió es constituí el febrer de 1998.[37] Tot ens fa pensar que aquesta comissió tingué una funció

---

33. Cf. MUNDÓ, *Prefaci*, 10; i [NADAL], *Pròleg*, 11, dins ARNALDI DE VILLANOVA, *Tractatus octo in graecum sermonem versi (Petropolitanus Graecus, 113)*. Nunc primum editi cura et studio Ioannis NADAL ET CAÑELLAS, graecitatem textus recensente Dionisio BENETOS, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2002.

34. Cf. MUNDÓ, *Prefaci*, 10.

35. MUNDÓ, *Prefaci*, 10. Cf. Josep PERARNAU, *Noticiari*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», 44 (1971), 410-411. Eusebi Colomer era membre numerari de l'IEC des de l'any 1968. Va morir l'any 1997. Vegeu: Miquel BATLLORI I MUNNÉ, *Eusebi Colomer i Pous, S.I. (1923-1997)*, dins «Arxiu de textos catalans antics», 17 (1998), 465-471; i Pere LLUÍS FONT, *Eusebi Colomer Pous* (Semblances biogràfiques, 28), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2003; Josep PERARNAU, *Eusebi Colomer i Pous (1923-1997)*, dins «Estudis Romànics», 22 (2000), 339-342

36. MUNDÓ, *Prefaci*, 10.

més nominal («flanquejar» el projecte) que no pas de treball efectiu. Miquel Batllori va morir l'any 2003,[38] Joan Bastardas el 2009,[39] Anscari Manuel Mundó el 2012,[40] i Joan Nadal el 16 de gener de 2016. Amb la mort de Mundó, l'IEC deixà de tenir un representant d'aquest projecte davant la UAI. De tots els membres esmentats, Josep Perarnau és, doncs, l'únic que viu i continua treballant. Per molts anys!

La segona notícia fa referència al primer volum. Efectivament, el P. Nadal, fent-se ressò de diversos estudis portats a terme entre l'any 1994 i el 2002, reconeix, referint-se a l'*Expositio super Apocalypsi*, que «està avui demostrat que no és de la ploma de Vilanova».[41] És a dir, l'única obra editada fins llavors dels *Arnaldi de Villanova Scripta Spiritualia* —i que era tinguda per la gran obra d'Arnau de Vilanova— resulta que és apòcrifa!

IV. Un nou impuls: l'«Arxiu de Textos Catalans Antics», les *Trobades internacionals d'estudis sobre Arnau de Vilanova* i el Centre internacional d'estudis sobre Arnau de Vilanova

L'any 1982 fou publicat per la Fundació Jaume Bofill el primer volum de l'«Arxiu de Textos Catalans Antics». El seu director era Josep Perarnau i Espelt i el seu secretari Jaume de Puig i Oliver. A partir del tercer volum (1984), l'Institut d'Estudis Catalans en serà coeditor: els primers anys (volums 3, 4 i 5, anys 1984, 1985 i 1986) juntament amb la Fundació Bofill, i a partir del volum 6 (1987), amb la Facultat de Teologia de Catalunya.

---

37. Vegeu *Institut d'Estudis Catalans. Memòria curs 1997-1998*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1999, 203: «El febrer d'enguany, i a instància de Miquel Batllori, s'ha renovat la Comissió que pugui respondre de l'obra davant de la UAI, que ha quedat constituïda de la manera següent: Ramon Aramon i Serra, president honorari; Anscari Manuel Mundó, vicepresident; Joan Sergi Nadal i Cañellas, secretari; Miquel Batllori, Joan Bastardas i Josep Perarnau».

38. Cf. *Jornades sobre l'obra de Miquel Batllori. Barcelona, 3 i 4 de març de 1997* (Sèrie Jornades Científiques, 3), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1998; Mireia Cabré, *Miquel Batllori medievalista*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», 46 (1997-1998), 357-373; Joan Bada, *Miquel Batllori: jesuïta, català, historiador, mestre (1909-2003)*, dins «Estudis Romànics», 26 (2004), 507-511.

39. Cf. *Joan Bastardas: sessió en memòria. Sala Prat de la Riba, 17 de maig de 2010* (Semblances biogràfiques, 54), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2011; Josep Lluís Vidal Pérez, *Joan Bastardas i Parera (Barcelona, 4.II.1919-31.I.2009)*, dins «Estudis Romànics», 32 (2010), 647-649.

40. Cf. Josep M. Salrach Marès, *Manuel Mundó i Marcet (1923-2012). In memoriam*, dins «Catalan Historical Review», 6 (2013), 210-211; Jesús Alturo i Perucho, *Anscari Manuel Mundó i Marcet. Breu semblança (1923-2012)*, dins «Estudis Romànics», 36 (2014), 702-705; Miquel dels Sants Gros i Pujol, *«In memoriam»: Manuel Mundó i Marcet (Barcelona, 1923-2012)*, dins «Miscel·lània litúrgica catalana», 22 (2014), 13-18.

41. Cf. Joan Nadal, *Opuscle VIII*, 385, dins Arnaldi de Villanova, *Tractatus octo.*

Fins l'any 1990, el Dr. Joan Bastardas i Parera en fou el ponent davant l'INSTITUT; l'any 1990 Josep Perarnau fou nomenat membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans i el 2008, Jaume de Puig, ambdós adscrits a la Secció de Filosofia i Ciències Socials.[42]

L'«Arxiu de Textos Catalans Antics» és un anuari que té per objectiu editar i estudiar textos catalans anteriors al segle XIX. Un dels autors més editats i estudiats ha estat precisament Arnau de Vilanova. En els primers trenta volums trobem setanta-cinc articles dedicats a Arnau de Vilanova, amb edicions crítiques de les obres *De mysterio cymbalorum Ecclesiae*,[43] *Ars philosophiae catholicae*,[44] *Allocutio christini*,[45] *Epistola ad gerentes zonam pellicea*,[46] *Apologia de versutiis atque perversitatibus pseudotheologorum et religiosorum*,[47] o transcripcions del *De tempore adventus Antichristi*,[48] fragments del

42. Cf. Josep PERARNAU I ESPELT, *Presentació*, 7-8, dins *Arxiu de Textos Catalans Antics. Taules dels volums I-X*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1992. Per als estudis arnaldians dels deu primers volums, vegeu: Jaume MENSA I VALLS, *L'«Arxiu de Textos Catalans Antics» i els estudis arnaldians*, dins «Anvari de la Societat Catalana de Filosofia», 5 (1993), 169-174. Vegeu també: Joan REQUESENS I PIQUER, *25 anys de l'«Arxiu de Textos Catalans Antics»*, dins «Llengua & Literatura», 18 (2007), 707-716. Hom pot veure una presentació biogràfica del Dr. Perarnau i la seva bibliografia en els articles següents: Joan PLANELLAS I BARNOSELL, *El Dr. Josep Perarnau i Espelt: L'home i l'obra*, dins «Revista Catalana de Teologia», 38/II (2013), 379-388; Lluís CIFUENTES I COMAMALA, *Bibliografia de Josep Perarnau i Espelt*, dins «Revista Catalana de Teologia», 38/II (2013), 389-411. Aquest darrer article posa al dia un recull bibliogràfic anterior: Lluís CIFUENTES I COMAMALA, *Bibliografia de Josep Perarnau i Espelt*, dins «Llengua & Literatura», 21 (2010), 325-352; Jaume DE PUIG I OLIVER, *Josep Perarnau i Espelt: investit «Doctor honoris causa» per la Universitat de Barcelona*, dins «Estudis Romànics», 32 (2010), 615-616

43. Josep PERARNAU I ESPELT, *El text primitiu del «De mysterio cymbalorum Ecclesiae» d'Arnau de Vilanova. En apèndix el seu «De tempore adventus Antichristi»*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 7/8 (1988-1989), 7-133. Observem que el text editat no és el de manuscrit de la Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. lat. 3824, el manuscrit que havia de servir de base dels *Scripta Spiritualia*, ans el ms. 40.E.3, de la romana biblioteca Corsiniana (Accademia dei Lincei), el còdex més antic de l'obra, a fi de fer «més lleu l'espera de l'edició del text definitiu, de tants anys promesa» (7).

44. Josep PERARNAU I ESPELT, *L'«Ars catholicae philosophiae» (primera redacció de la «Philosophia catholica et divina») d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi del text. En apèndix, les dues lletres que acompanyaven les còpies destinades a Bonifaci VIII i al Col·legi Cardenalici i les requestes a Benet XI i al Cambrer Papal en Seu vacant*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 10 (1991), 7-195. L'editor també feia aquesta observació: «tal com ja vàrem fer amb el *De mysterio cymbalorum*, a fi d'evitar duplicitats amb l'edició diguem-ne oficial dels tractats religiosos d'Arnau de Vilanova a càrrec de l'Institut d'Estudis Catalans, que augurem próxima, la nostra edició no es basa en el text del ms. Vat. lat. 3824, ans en el del Vat. lat. 9968» (53).

45. Josep PERARNAU I ESPELT, *L'«Allocutio christini» d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi del text*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 11 (1992), 7-135.

46. Oriana CARTAREGIA, Josep PERARNAU, *El text sencer de l'«Epistola ad gerentes zonam pelliceam» d'Arnau de Vilanova,* «Arxiu de Textos Catalans Antics», 13 (1993), 7-42.

47. Josep PERARNAU I ESPELT, *L'«Apologia de versutiis atque perversitatibus pseudotheologorum et religiosorum ad magistrum Jacobum Albi, canonicum Dignensem» d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi; i transcripció del «Tractatus quidam in quo respondetur obiectionibus quae fiebant contra tractatum Arnaldi "De adventu Antichristi"»,* dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 20 (2001), 7-199.

48. Josep PERARNAU I ESPELT, *El text primitiu del «De mysterio cymbalorum Ecclesiae» d'Arnau de Vilanova. En apèndix el seu «De tempore adventus Antichristi»*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 7/8 (1988-1989), 134-169.

tractat perdut *De fine mundi*,[49] les dues epístoles adreçades al papa Bonifaci VIII i al Col·legi cardenalici per acompanyar la *Philosophia catholica*, la *Protestatio, praesentatio ac supplicatio Benedicto XI*, la *Protestatio facta Perusii*,[50] fragments catalans del *De helemosina et sacrificio*,[51] el pseudoarnaldià *Tractatus quidam in quo respondetur obiectionibus quae fiebant contra tractatum Arnaldi «De adventu Antichristi»*,[52] o d'escrits mèdics com la *Practica summaria* o receptes.[53] Alguns articles analitzen episodis concrets de la vida d'Arnau de Vilanova o exhumen documentació;[54] d'altres donen raó de troballes de manuscrits o els descriuen detalladament.[55] Remarquem el valor d'un detallat regest de la documentació arnaldiana coneguda, que esperem que sigui el primer pas per al

49. Josep PERARNAU I ESPELT, *Fragments en català del tractat perdut d'Arnau de Vilanova «De fine mundi» en una disputa entorn de les previsions escatològiques (Vilafranca del Penedès i Barcelona 1316-1317)*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 7/8 (1988-1989), 282-287.

50. Josep PERARNAU I ESPELT, *L'«Ars catholicae philosophiae» (primera redacció de la «Philosophia catholica et divina») d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi del text. En apèndix, les dues lletres que acompanyaven les còpies destinades a Bonifaci VIII i al Col·legi Cardenalici i les requestes a Benet XI i al Cambrer Papal en Seu vacant*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 10 (1991), 197-198 (*Epistola nuncupatoria tractatus Philosophia catholica et divina ad Bonifacium VIII*), 199-200 (*Epistola nuncupatoria tractatus Philosophia catholica et divina ad Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales*), 201-214 (*Protestatio, praesentatio ac supplicatio Benedicto XI*), 215-218 (*Protestatio Perusii coram domino Camerario Summi Pontificis*).

51. Josep PERARNAU I ESPELT, *Fragments catalans del «De helemosyna et sacrificio» d'Arnau de Vilanova*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 15 (1996), 400-405

52. Josep PERARNAU I ESPELT, *L'«Apologia de versutiis atque perversitatibus pseudotheologorum et religiosorum ad magistrum Jacobum Albi, canonicum Dignensem» d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi; i transcripció del «Tractatus quidam in quo respondetur obiectionibus quae fiebant contra tractatum Arnaldi "De adventu Antichristi"»,* dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 20 (2001), 201-348.

53. Sebastià GIRALT, *Cap a l'edició crítica de la «Practica Summaria» d'Arnau de Vilanova*, dins *Actes de la «III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova»*. Edició a cura de Josep PERARNAU (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 46), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, 2014, 255-291; i amb la mateixa paginació, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 30 (2011-2013); Lluís CIFUENTES I COMAMALA, *La bibliografia mèdica catalana d'Arnau de Vilanova: estat de la qüestió i nous textos (amb una nota sobre la difusió a Catalunya d'una «Vida» d'Arnau*, dins *Actes de la «III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova»*. Edició a cura de Josep PERARNAU (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 46), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, 2014, 191-238; i amb la mateixa paginació, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 30 (2011-2013).

54. Josep PERARNAU I ESPELT, *Noves dades biogràfiques de mestre Arnau de Vilanova*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 7/8 (1988-89), 276-28; Josep PERARNAU I ESPELT, *Sobre la primera crisi entorn el «De adventu Antichristi» d'Arnau de Vilanova: París 1299-1300*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 20 (2001), 349-402; Josep PERARNAU I ESPELT, *Sobre l'estada d'Arnau de Vilanova a París, 1299-1300: les dues dates dels textos*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 28 (2009), 623-628.

55. Josep PERARNAU I ESPELT, *Tres notes entorn de la Biblioteca Papal: L'exemplar del «De mysterio cymbalorum» d'Arnau de Vilanova ofert a Bonifaci VIII*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 6 (1987), 299-303; Josep PERARNAU I ESPELT, *Tractats espirituals d'Arnau de Vilanova en manuscrits de la University Library de Cambridge*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 25 (2006), 443-451; Josep PERARNAU I ESPELT, *Noves dades sobre manuscrits «espirituals» d'Arnau de Vilanova*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 27 (2008), 351-424; Barbara SCAVIZZI, *Il «Tractatus epistolarum christini» di Arnaldo di Villanova: tradizione manoscritta, destinatari e temi-chiavi*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 29 (2010), 883-931.

futur diplomatari arnaldià.[56] Són també considerables els articles que reconstrueixen la doctrina arnaldiana d'alguna obra o d'un conjunt d'escrits.[57] I no hi manquen estudis de caràcter bibliogràfic.[58] Una gran part o fins i tot la majoria d'aquests articles són signats per un sol investigador: Josep Perarnau.

Les tres *Trobades Internacionals d'Estudis sobre Arnau de Vilanova* celebrades a Barcelona els anys 1994, 2004 i 2011 (aquesta darrera amb motiu del VII centenari de la mort d'Arnau de Vilanova), convocades per Josep Perarnau (la primera conjuntament amb Lluís Garcia Ballester), amb el patrocini de l'Institut d'Estudis Catalans, i l'ajuda de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona, la Facultat de Teologia de Catalunya i l'Institut d'Estudis Ilerdencs, han congregat els principals arnaldistes de tot el món (i puntualment altres estudiosos): Dianne M. Bazell i Michael McVaugh dels Estats Units; Joseph Ziegler d'Israel; Massimiliano Bassetti, Giuliana Camilli, Chiari Crisciani, Giovanna Ferrari, Michela Pereira, Gian Luca Potestà, Cosimo Reho, Francesco Santi, Barbara Scavizzi i Fabio Troncarelli d'Itàlia; Antoine Calvet, Maria Pileggi, Suzanne Thiolier-Méjean i Nicolas Weill-Parot de França; Barbara Spaggiari de Suïssa; Lluís Garcia Ballester i Fernando Salmón de Santander; Pedro Gil Sotres i Juan Antonio Paniagua de Navarra; i els catalans Josep Alanyà, Lluís Cifuentes, Eusebi Colomer, Sebastià Giralt, Jaume Mensa, Josep Perarnau i Jaume de Puig. Els treballs de cada trobada han girat entorn d'un eix temàtic: els escrits mèdics i espirituals d'autoria problemàtica, l'origen del corpus alquímic atribuït a Arnau de Vilanova i la relació entre la medicina i la teologia arnaldianes fou el de la primera;[59] la naturalesa dels escrits alquímics atribuïts a

56. L'autor és Josep Alanyà: cf. *infra*, estudis de la III Trobada.

57. Jaume MENSA I VALLS, *Comparació entre les regles i els principis d'interpretació bíblica de les obres autèntiques d'Arnau de Vilanova i les de l'«Expositio Apocalypsis» i de l'«Expositio super vigesimum quartum capitulum Matthaei»*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 17 (1998), 221-294; Jaume MENSA I VALLS, *Observacions sobre l'autoria i la finalitat del «Tractatus quidam in quo respondetur obiectionibus que fiebant contra "Tractatum Arnaldi de adventu Antichristi"»*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 20 (2001), 403-451; Josep PERARNAU I ESPELT, *Sobre l'estructura global del «De tempore adventus Antichristi» d'Arnau de Vilanova*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 20 (2001), 561-574; Jaume MENSA I VALLS, *Les obres espirituals d'Arnau de Vilanova i la «Revelació de sent Ciril» («Oraculum angelicum Cyrilli»)*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 28 (2009), 211-263.

58. Francesco SANTI, *Orientamenti bibliografici per lo studio di Arnau de Vilanova, spirituale*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 2 (1983), 371-395; Jaume MENSA I VALLS, Sebastià GIRALT, *Bibliografia arnaldiana (1994-2003)*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 22 (2003), 665-734; Jaume MENSA I VALLS, Joan REQUESENS I PIQUER, *Arnau de Vilanova: herència de cint vint-i-cinc anys d'estudis*, «Arxiu de Textos Catalans Antics», 25 (2006), 529-564.

59. *Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, I. Edició a cura de Josep PERARNAU (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 18), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1995, 412 p.; i, amb la mateixa paginació, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 13 (1994): Jaume DE PUIG I OLIVER, *Crònica de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, 9-22; Josep

Arnau de Vilanova i els episodis biogràfics o les doctrines mèdiques que haurien pogut propiciar aquesta atribució, el de la segona.[60] Finalment, la tercera tractà de diversos aspectes de la biografia arnaldiana.[61]

PERARNAU I ESPELT, *Problemes i criteris d'autenticitat d'obres espirituals atribuïdes a Arnau de Vilanova*, 25-103; Jaume MENSA I VALLS, *Sobre la suposada paternitat arnaldiana de l'«Expositio super Apocalypsi»: Anàlisi comparativa d'alguns temes comuns a aquesta obra i a les obres polèmiques d'Arnau de Vilanova*, 105-205; Jaume DE PUIG I OLIVER, *Unes prediccions pseudo-arnaldianes del segle XV. Edició i estudi*, 207-285; Gian Luca POTESTÀ, *Dall'annuncio dell'Anticristo all'attesa del Pastore Angelico. Gli scritti di Arnaldo di Villanova nel codice dell'Archivio Generale dei Carmelitani*, 287-344; Francesco SANTI, *Note sulla fisionomia di un autore. Contributo allo studio dell'«Expositio super Apocalypsi»*, 345-376; *Respostes a les preguntes del qüestionari*, 379-411. *Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, II. Edició a cura de Josep PERARNAU (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 19), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1995, 303 p.; i amb la mateixa paginació dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 14 (1995): Juan Antonio PANIAGUA, *En torno a la problemática del Corpus Científico Arnaldiano*, 9-22; Lluís GARCIA BALLESTER, *Hacia el establecimiento de un «canon» de las obras médicas de Arnau de Vilanova*, 23-29; Lluís GARCIA BALLESTER, Fernando SALMÓN, Eustaquio SÁNCHEZ-SALOR, *Tradición manuscrita y autoría: sobre la posible autenticidad del comentario de Arnau de Vilanova al «De morbo et accidenti» de Galeno*, 31-74; Michael MCVAUGH, *Two Texts, One Problem: The Authorship of the «Antidotarium» and «De venenis» Attributed to Arnau de Vilanova*, 75-94; Michela PEREIRA, *Arnaldo de Villanova e l'Alchimia. Un'indagine preliminare*, 95-174; Giuliana CAMILLI, *Il «Rosarius Philosophorum attribuito ad Arnaldo da Villanova» nella tradizione alchemica del Trecento*, 175-208; Eusebi COLOMER I POUS, *L'antropologia en els escrits espirituals d'Arnau de Vilanova*, 209-226; Dianne M. BAZELL, *«De esu carnium»: Arnald of Villanova's defence of carthusiam abstinence*, 227-248; Josep ZIEGLER, *Arnau de Vilanova: a case-study of a theologizing physician*, 249-303; Michael MCVAUGH, *Postscriptum to Two Texts, One Problem: The Authorship of the «Antidotarium» and «De venenis» Attributed to Arnau de Vilanova*, 307-308.

60. *Actes de la «II Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova»*, Edició a cura de Josep PERARNAU (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 30), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2005, 527 p.; i, amb la mateixa paginació, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 23/24 (2004-2005): Jaume DE PUIG I OLIVER, *Crònica de la «II Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova» (Barcelona, 30 IX – 3 X 04)*, 9-57; Sebastià GIRALT, *Un alquimista medieval per als temps moderns: les edicions del corpus alquímic atribuït a Arnau de Vilanova en llur context (c. 1477-1754)*, 61-128; Lluís CIFUENTES, *Les obres alquímiques «arnaldianes» en català a finals de l'Edat Mitjana*, 129-150; Josep PERARNAU I ESPELT, *L'autor d'un tractat alquímic podia trobar en l'obra autèntica d'Arnau de Vilanova alguna raó per a atribuir-lo a ell*, 151-237; Michael MCVAUGH, *Chemical medicine in the medical writings of Arnau de Vilanova*, 239-264; Joseph ZIEGLER, *Alchemy in «Practica summaria»: A footnote to Michael McVaugh's contribution*, 265-267; Nicolas WEILL-PAROT, *Arnaud de Villeneuve et les relations possibles entre le sceau du Lion et l'alchimie*, 269-280; Giovanna FERRARI, *Il trattato «De humido radicali» di Arnaldo da Villanova*, 281-331; Chiara CRISCIANI, *Aspetti del dibattito sull'umido radicale nella cultura del tardo Medioevo (secoli XIII-XV)*, 333-380; Michela PEREIRA, *Maestro di segreti o caposcuola contestato? Presenza di Arnaldo da Villanova e di temi della medicina arnaldiana in alcuni testi alchemici pseudo-lulliani*, 381-412; Maria PILEGGI, *Le Medium neutrum: une possible liaison entre la médecine arnaldienne et l'alchimie pseudo-lullienne*, 413-433; Antoine CALVET, *Qu'est-ce que le corpus alchimique attribué à maître Arnaud de Villeneuve?*, 435-456; Suzanne THIOLIER-MÉJEAN, *Contribution à la légende d'Arnaud: Arnaud de Villeneuve comme «auctoritas» dans l'oeuvre de Bertran Boysset d'Arles*, 457-508; Barbara SPAGGIARI, *Due trattati alchemici in lingua d'oc. Riflessioni in margine ad una nuova edizione*, 509-528.

61. *Actes de la «III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova»*. Edició a cura de Josep PERARNAU (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 46), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2014, 497 p.; i, amb la mateixa paginació, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 3 (2011-2013): Jaume DE PUIG I OLIVER, *Crònica de la «III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova» (Barcelona, 7-9 d'octubre de 2011)*, 7-67 [Pere LLUÍS FONT, *Cap a la «naturalització» històrica d'Arnau de Vilanova*, 11-18; Jon ARRIZABALAGA, *Record del professor Juan Antonio Paniagua (1920-2010)*, 18-21; Marina MIQUEL I VIVES, *Notícies de Pere el Gran i Blanca d'Anjou, el rei i la reina tractats per*

Les actes de les trobades han estat publicades en forma de monografia en quatre volums de la col·lecció Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, de l'IEC (18, 19, 30 i 46). A aquests quatre volums cal afegir-n'hi un altre: per tal de preparar la I Trobada el Dr. Perarnau m'encarregà que recollís la bibliografia sobre mestre Arnau en un sol volum, que fou publicat en la mateixa col·lecció (17) i presentat en l'esmentada trobada.[62]

Les *Trobades Internacionals d'Estudis sobre Arnau de Vilanova* i sobretot les edicions i els estudis de l'«Arxiu de Textos Catalans Antics» han capgirat el panorama del estudis arnaldians. La llista de les obres espirituals és ara força diferent. D'una banda, les troballes de nous manuscrits han permès d'afegir-hi nous títols, com el *Conflictus iudaeroum* i el *Tractatus contra passagium ad partes ultramarinas*. D'altra banda, ha quedat clar que algunes obres tingudes fins llavors per genuïnes d'Arnau de Vilanova, com el *Tractatus quidam in quo respondetur obiectionibus quae fiebant contra tractatum Arnaldi «De adventu Antichristi»* o la mateixa *Expositio super Apocalypsi* (i qui sap si l'*Expositio super XXIV capitulum Matthaei*), són en realitat espúries. Cal descartar, doncs, algunes notícies biogràfiques extretes d'aquestes obres i sobretot el regust joaquimita que desprenen. L'edició de escrits inèdits ha ajudat a precisar la fesomia espiritual d'Arnau de Vilanova. La sentència de Tarragona de 1316 condemnatòria dels seus escrits, que tan havia influït en les presentacions d'Arnau de Vilanova, des del segle XIX fins al XX, s'ha

---

Arnau de Vilanova, 22-23; Michael MCVAUGH, *Dos segles d'estudis sobre el pensament mèdic d'Arnau de Vilanova*, 23-25; Joan E. GARCIA BIOSCA, Marina MIQUEL, Carme SUBIRANAS, *Notícies de Pere el Gran i Blanca d'Anjou, el rei i la reina*, 42-67; Josep ALANYÀ I ROIG, *Diplomatari de mestre Arnau de Vilanova. Avant-projecte. Regest de documents*, 69-170; Antoine CALVET, *Le médecin Arnau de Vilanova et l'alchimie: dernières mises au point (oeuvres et doctrines)*, 171-190; Lluís CIFUENTES I COMAMALA, *La bibliografia mèdica catalana d'Arnau de Vilanova: estat de la qüestió i nous textos (amb una nota sobre la difusió a Catalunya d'una «Vida» d'Arnau*, 191-238; Pedro GIL-SOTRES, *El «Antidotario» de Arnau de Vilanova: a vueltas con la autenticidad*, 239-253; Sebastià GIRALT, *Cap a l'edició crítica de la «Practica Summaria» d'Arnau de Vilanova*, 255-291; Michael MCVAUGH, *The Writing of the «Speculum medicine» and its place in Arnau de Vilanova's last years*, 293-394; Jaume MENSA I VALLS, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*, 305-334; Josep PERARNAU I ESPELT, *De cronologia arnaldiana, 1297-1305*, 335-361; Cosimo REHO, *L'Anticristo nel «Gladius iugulans thomatistas»*, 363-372; Fernando SALMÓN, *«De parte operativa»: A preliminary approach to its date of composition and contents*, 373-383; Francesco SANTI, *Bérenger Frédol (1250 ca. – 1323)*, *amico di Arnau de Vilanova*, 385-412; Barbara SCAVIZZI, *Abbiamo un autografo di Arnau de Vilanova?*, 413-438; Massimiliano BASSETTI, *Note a margine dei presunti autografi di Arnaldo di Villanova*, 438-447; Fabio TRONCARELLI, *Note sull'attribuzione della «Expositio super Apocalypsi» del codice Vat. Ott. Lat. 536*, 449-457; Joseph ZIEGLER, *From «Arnavdina» to «Practica Summaria»: Towards Recovering the Hebrew version of Arnau de Villanova's Medical Practice*, 459-480.

62. Jaume MENSA I VALLS, *Arnau de Vilanova, espiritual: guia bibliogràfica* (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 17), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1994, 175 p. Aquesta bibliografia ha estat actualitzada pels estudis indicats *supra*.

revelat com a poc fiable pel que fa a les notícies que ofereix sobre el pensament arnaldià. Diversos aspectes biogràfics han rebut nova llum.[63]

Hem vist que el projecte inical dels *Scripta Spiritualia* recomanava la preparació de l'edició de l'obra mèdica d'Arnau de Vilanova.[64] Uns anys després, en la sessió de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, del dia 8 de març de 1956, Joaquim Carreras i Artau informava dels treballs de la Comissió arnaldiana de l'IEC i digué: «En conexión con tal comisión trabaja un grupo de Historiadores de la Medicina de la Universidad de Madrid, dirigido por el Dr. Laín Entralgo, y en el que ha realizado importantes contribuciones el Dr. Paniagua».[65] Efectivament, els treballs continuats de Juan Antonio Paniagua, juntament, més tard, amb els de Lluís Garcia Ballester i Michael R. McVaugh desembocaren en el projecte d'edició crítica de les obres mèdiques d'Arnau de Vilanova, *Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia* (= AVOMO). D'ençà de l'any 1975 n'han sortit una quinzena de volums.[66]

---

63. En els estudis següents el lector interessat hi trobarà un balanç d'aquestes aportacions: Jaume MENSA I VALLS, *Arnau de Vilanova, espiritual. Darreres aportacions*, dins «Anales Valentinos», 48 (1998), 303-337; Jaume MENSA, Jaume DE PUIG, Josep M. RUIZ SIMON, *Seixanta anys després,* dins Tomàs CARRERAS I ARTAU, Joaquim CARRERAS I ARTAU, *Història de la filosofia espanyola. Filosofia cristiana del segle XIII al XV*, I. Edició facsímil. Estudis preliminars de Pere LLUÍS FONT, Jaume MENSA, Jaume DE PUIG, Josep M. RUIZ SIMON, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans; Girona, Diputació de Girona, 2001, 13-69, concretament 34-39; Jaume MENSA I VALLS, Joan REQUESENS I PIQUER, *Arnau de Vilanova: herència de cint vint-i-cinc anys d'estudis*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 25 (2006), 529-564.

64. ARAMON, *Projecte de publicació*, 97: «El pla inicial [...] recomanava la preparació d'una edició crítica de les seves obres científiques i mèdiques»

65. Cf. *Vida corporativa*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», XXVIII (1954-1956), 313.

66. Cf. *Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia* (AVOMO), edició dirigida inicialment per Luis GARCÍA BALLESTER (†), Juan Antonio PANIAGUA (†) i Michael MCVAUGH. Després s'hi han afegit Jon ARRIZABALAGA, Fernando SALMÓN, Pedro GIL-SOTRES i Sebastià GIRALT, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona i Fundació Raimon Noguera (actualment editats per Pagès editors). Des de l'any 1975, han sortit a la llum pública els volums següents: Vol. 2: *Aphorismi de gradibus*, ed. M. R. MCVAUGH (1975); 3: *De amore heroico* i *De dosi tyriacalium medicinarum*, ed. M. R. MCVAUGH (1985); 4: *Tractatus de considerationibus operis medicinae sive de flebotomia*, ed. L. DEMAITRE i P. GIL-SOTRES (1988); 5.I: *De intencione medicorum*, ed. M. R. MCVAUGH (2000); 5.II: *Tractatus de humido radicali*, ed. M.R. MCVAUGH, C. CRISCIANI i G. FERRARI (2010); 6.I: *Medicationis parabolae*, ed. J.A. PANIAGUA i *Pirqé Arnau de Vilanova*, ed. L. FERRE i E. FELIU (1990); 6.II: *Commentum in quasdam parabolas et alias aphorismorum series: Aphorismi particulares, Aphorismi de memoria, Aphorismi extravagantes*, ed. J.A. PANIAGUA i P. GIL-SOTRES (1993); 7.I: *Epistola de reprobatione nigromantice ficcionis (De reprobatione maleficiorum)*, ed. S. GIRALT, Barcelona, 2005; 10.I: *Regimen sanitatis ad regem Aragonum*, ed. L. GARCÍA-BALLESTER, M.R. MCVAUGH i P. GIL-SOTRES (1996); 10.II. Regimen Almarie, ed. M.R. MCVAUGH i L. CIFUENTES (1998); 11: *De esu carnium*, ed. D. BAZELL (1999); 14: *Expositio super aphorismo Hippocratis in morbis minus* i *Repetitio super aphorismo Hippocratis Vita brevis*, ed. M.R. MCVAUGH, F. SALMÓN (2014); 15: *Commentum supra tractatum Galieni «De malitia complexionis diversae»*, ed. L. GARCÍA-BALLESTER i E. SÁNCHEZ SALOR, *Doctrina Galieni «De interioribus»*, ed. R. Durling (1985); 16: *Translatio libri Galieni «De rigore et tremore et iectigatione et spasmo»*, ed. M. R. McVaugh (1981); 17: *Translatio libri Albuzale de medicinis simplicibus*, ed. A. LABARTA, J. MARTÍNEZ GÁZQUEZ, M. R. MCVAUGH, D. JACQUART i L. CIFUENTES (2004).

No voldria acabar aquest apartat sense una breu referència al Centre Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova. En l'acte d'inauguració de la III Trobada, el 7 d'octubre de 2011, els llavors president de l'Institut d'Estudis Catalans, Dr. Salvador Giner, i cardenal arquebisbe de Barcelona, Dr. Lluís Martínez Sistach, inauguraren el Centre Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, amb seu a la Facultat de Teologia de Catalunya. Així ho explica Jaume de Puig en la Crònica de la trobada:[67]

> «La perseverància del dr. Perarnau en la idea que l'estudi d'Arnau de Vilanova i l'edició de la seva obra espiritual no havien de fugir de Catalunya finalment va fer forat. L'IEC, durant la presidència del dr. Salvador Giner i San Julian, i la Facultat de Teologia, en el deganat del dr. Armand Puig i Tàrrech, s'han posat d'acord a impulsar el "Centre Internacional d'Estudis Arnau de Vilanova". Llargues i al capdavall fructuoses gestions han donat com a resultat que la Facultat de Teologia cedeix un local com a seu permanent del Centre i que l'IEC el cogestiona amb la Facultat. Amb això s'ha posat la primera pedra d'un edifici que les generacions futures hauran de continuar».

V. El projecte d'edició de les obres espirituals o teològiques d'Arnau de Vilanova: segona època (a partir de 2002)

En la I Trobada, de l'any 1994, tots els participants van signar el document següent:

> «Els sotasignants, participants de la "I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, celebrada a Barcelona els dies 6, 7 i 8 d'abril del 1994, conscients dels problemes que cal aclarir entorn de la figura, l'acció i la producció intel·lectual d'Arnau de Vilanova, i a la vista dels projectes d'edició d'obres arnaldianes actualment en curs, creuen que el resultat final d'aquesta primera Trobada i la possibilitat de continuar-la en noves sessions depèn en gran manera de la continuació de l'edició d'obres espirituals que en el seu moment l'Institut d'Estudis Catalans es va comprometre i va començar a dur a terme.
>
> Per això els sotasignants voldrien instar l'Institut d'Estudis Catalans perquè reemprengués la continuació de l'edició de les obres espirituals d'Arnau de Vilanova, iniciativa sense la qual l'estudi d'aquesta figura-clau del món medieval no es podrà abordar sobre la base segura i, per tant, quedarà bloquejat i interromput, situació que fa contrast amb l'edició actualment en curs de les obres mèdiques d'Arnau, una de les iniciatives actuals més oportunes per a impulsar i facilitar els estudis sobre Arnau de Vilanova».[68]

Per a una descripció del projecte, vegeu: *Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia (1975-2000). 25 anys d'un projecte internacional*. Ed. de Jon Arrizabalaga (Col·loquis d'Història de la Ciència i de la Tècnica, 3), Barcelona, Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, 2001, 33 p.

67. Jaume de Puig i Oliver, *Crònica de la «III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova» (Barcelona, 7-9 d'octubre de 2011)*, dins *Actes de la «III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova»*. Edició a cura de Josep Perarnau (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 46), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, 2014, 9; i, amb la mateixa paginació, dins «Arxiu de textos catalans antics», 30 (2011-2013).

68. Jaume de Puig i Oliver, *Crònica de la «I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova»*, dins *Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*. Edició a cura de Josep Perarnau (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 18), Barcelona, Institut d'Estudis

En l'acte de clausura, el dia 8 d'abril de 1994, Jaume de Puig, secretari del congrés, el llegí i l'elevà al president de l'Institut d'Estudis Catalans, Dr. Emili Giralt.[69] En el seu torn de paraula, el president agraí el treball dels participants, destacà el valor de la figura d'Arnau de Vilanova i acceptà a títol personal la petició que els participants li feien arribar, «expressant el seu desig i compromís perquè en el si de la Secció de Filosofia i Ciències Socials la represa de l'edició de les obres espirituals d'Arnau de Vilanova fos un fet i completés, així, l'edició de les obres mèdiques actualment en curs».[70]

La petició degué fer el seu efecte. En l'acte d'inauguració de la II Trobada (31 de setembre de 2004), el Dr. Josep M. Terricabras ja presentava el primer volum (3) dels AVOThO. Dos anys abans havia sortit el segon (i darrer) volum dels *Scripta Spiritualia*.[71] Aquest segon volum dels *Scripta Spiritualia* i el primer dels AVOThO foren publicats, doncs, amb poc temps de diferència. El primer volum (3) dels AVOThO no fou encara patrocinat per la UAI. En canvi, en el segon volum (4) llegim la nota següent:[72]

> «La Commission a pris connaissance du fait que l'Institut d'Estudis Catalans a réorganisé ce projet, qui sera dorénavant intitulé *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia* (AVOThO) et a formé un nouveau groupe de chercheurs qui a déjà publié un volume (2004).
>
> La Commission a décidé de poursuivre le patronage de l'UAI pour ce projet reformulé, en tant que continuation de l'ancien projet *Arnaldi de Villanova Opera Spiritualia*».

La situació, doncs, d'alguna manera s'ha normalitzat: els *Scripta Spiritualia* han acabat el seu curs i han estat substituïts pels *Opera Theologica Omnia*. Fins ara n'han sortit

---

Catalans, 1995, 21; i, amb la mateixa paginació, dins «Arxiu de textos catalans antics», 13 (1994).

69. Jaume DE PUIG I OLIVER, *Crònica de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, 21, dins *Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, I.

70. Jaume DE PUIG I OLIVER, *Crònica de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, 21-22, dins *Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, I. El text citat és a la pàgina 22.

71. Jaume DE PUIG I OLIVER, *Crònica de la II Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, 20-25, dins *Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, I.

72. *Presentació*, 5, dins ARNALDI DE VILLANOVA, *Alphabetum catholicorum ad inclitum dominum regem Aragonum pro filiis erudiendis in elementis catholicae fidei*, *Tractatus de prudentia catholicorum scolarium*. Curante Josep PERARNAU, adiuvante Marcel COROMINES (Corpus Scriptorum Cataloniae. Series A: Scriptores; Corpus Philosophorum Medii Aevi. Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia, 4), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani, 2007.

tres volums (3, 4, 5),[73] dels anys 2004, 2007 i 2014, respectivament, amb les obres següents: la *Introductio in librum [Ioachim] «De semine scripturarum»*, l'*«Allocutio super significatione nominis Tetragrammaton»*, l'*Alphabetum catholicorum ad inclitum dominum regem Aragonum pro filiis erudiendis in elementis catholicae fidei*, el *Tractatus de prudentia catholicorum scolarium* i el *Tractatus de tempore adventus Antichristi.* Tots tres són obra d'una sola persona, el professor Josep Perarnau i Espelt (en el segon ajudat pel Dr. Marcel Coromines). Tots tres volums han estat coeditats per l'Institut d'Estudis Catalans i la Facultat de Teologia de Catalunya (els dos primers conjuntament amb la Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani de Roma), dins del Corpus Scriptorum Cataloniae, Series A: Scriptores. La col·lecció preveu l'edició de l'obra espiritual o teològica arnaldiana en onze o dotze volums, més un volum dedicat a aplegar la bibliografia i a descriure els manuscrits i un altre volum que contindrà el diplomatari. Aquests volums seran els darrers a ésser publicats i els primers de la col·lecció (1 i 2). Les característiques de la col·lecció —tal com les podem observar en aquests primers volums— són, em sembla, les següents:

a) Edició del text, amb aparats crítics de variants dels diversos manuscrits coneguts de l'obra editada, de fonts i de comentaris. En els dos primers volums les fonts i els comentaris s'anotaven en el mateix aparat crític. Les línies del text editat són numerades i els aparats crítics les utilitzen com a sistema de referència.

b) Estudi introductori molt extens. Els textos editats en el volum 3 ocupen encara no 80 pàgines (un total de 1.720 línies) i la introducció més de 80; en el volum 4, els textos sumen 90 pàgines (i 1.408 línies) i la introducció 80 pàgines; i en el volum 5, el text és de 106 pàgines (i 1.650 línies) i la introducció de 160. Normalment, la introducció ofereix al lector la informació necessària per entendre bé el text, és a dir, reconstrueix el context de

73. ARNALDI DE VILLANOVA, *Introductio in librum [Ioachim] «De semine scripturarum», «Allocutio super significatione nominis Tetragrammaton»*. Curante Josep PERARNAU (Corpus Scriptorum Cataloniae. Series A: Scriptores. Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia, 3), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani, 2004, 212 p.; ARNALDI DE VILLANOVA, *Alphabetum catholicorum ad inclitum dominum regem Aragonum pro filiis erudiendis in elementis catholicae fidei*, *Tractatus de prudentia catholicorum scolarium*. Curante Josep PERARNAU, adiuvante Marcel COROMINES (Corpus Scriptorum Cataloniae. Series A: Scriptores; Corpus Philosophorum Medii Aevi. Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia, 4), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani, 2007, 256 p.; ARNALDI DE VILLANOVA, *Tractatus de tempore adventus Antichristi. Ipsius et aliorum scripta coaeva*. Curante Josep PERARNAU (Corpus Scriptorum Cataloniae. Series A: Scriptores; Corpus Philosophorum Medii Aevi. Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia, 5), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, 2014, 438 p.

l'obra editada, la situa en una perspectiva diacrònica, n'estudia el contigut: les tesis principals, les novetats, les diferències amb altres obres i autors. No hi sol mancar un esquema del contingut, informació sobre els diversos manuscrits, l'*stegma codicum* i la *ratio editionis*. La bibliografia és pràcticament exhaustiva en tots els volums, però només en el tercer (5) ha estat recollida en una llista.

c) Taules complementàries: La taula de tots els mots que compareixen en l'obra editada, amb indicació de la línia o les línies on compareixen, la taula de les citacions bíbliques i la taula de les fonts utilitzades, la taula d'antropònims, i la taula general. Per exemple, en el volum 5 aquestes taules en conjunt omplen 58 pàgines.

d) Complements textuals, que poden ser versions medievals (a l'italià o castellà) d'alguna obra editada (com en el volum 4) o documents notarials relacionats amb l'obra editada o reaccions d'altres autors a les tesis arnaldianes de l'obra (volum 5) o fins i tot altres textos que s'hi relacionen indirectament (volum 5).

e) Metodologia geneticoevolutiva: l'ordre d'edició és cronològic. Cada obra és situada així en el seu procés històric natural. Els elements de continuïtat o ruptura o l'evolució de les idees es fan més evidents.

Les característiques tècniques de les edicions dels AVOThO i AVOMO són semblants: introduccions extenses, complements textuals i documentals, aparats crítics, taules. Les introduccions d'AVOMO quan són redactades en una llengua que no és el català (castellà, anglès) són ofertes en la llengua original i en traducció al català. Al final dels volums sempre hi ha la llista de bibliografia. La taula de mots (de l'obra editada) dels AVOThO és exhaustiva i la d'AVOMO selectiva. L'ordre de publicació dels AVOMO no és cronològic. Si comparem, a grans trets, les característiques d'edició dels *Scripta Spiritualia* amb els *Opera Theologica Omnia* o els *Opera Medica Omnia*, observem que les introduccions dels *Scripta spiritualia* són més breus, els aparats crítics més reduïts, no hi ha complements textuals o documentals, i les taules queden reduïdes a la d'autors. Que ningú no es pensi que les característiques tècniques dels *Scripta spiritualia* són insuficents, ben al contrari, són perfectament equiparables amb les que es fan internacionalment. L'explicació de les diferències, em sembla, l'hem de buscar en els paràmetres tècnics d'altsíssima qualitat de les edicions dels *Opera Theologica Omnia* i els *Opera Medica Omnia*.

VI. A TALL DE CONCLUSIÓ

Ja des del primer moment, els prohoms de l'Institut d'Estudis Catalans (el mateix Antoni Rubió i el seu deixeble Ramon d'Alòs) es van adonar de la importància d'Arnau de Vilanova i del paper que havia de jugar l'INSTITUT en la recerca arnaldiana. És segurament el metge més destacat de la seva època; és també un grandíssim pensador i teòleg: no és, certament, un teòleg escolàstic, és més, fou combatut per ells, però la seva figura gegantina es dibuixa amb precisió quan hom la col·loca en el context que li és propi: el pensament vernacular.[74] N'és juntament amb Llull, en certa manera el Dant o Maister Eckhart, un dels principals representants. La crítica no només al mal exemple d'aquells que ell anomenava pseudotèolegs o pseudoreligiosos, sinó també a la situació de cristiandat de l'època; el valor que dóna a la Bíblia, els seus ideals i les seves propostes de reforma, el seu espiritualisme, en definitiva, fan d'Arnau de Vilanova un pensador molt reconegut actualment. Catalunya té en Arnau de Vilanova un ambaixador de primer nivell arreu del món.

El projecte d'edició de les obres d'Arnau de Vilanova travessa tota la història de l'INSTITUT. En els primers temps, l'interès per Arnau de Vilanova es concreta en els estudis i les edicions de Ramon d'Alòs. Passats els anys de la guerra civil espanyola de 1936-1939 i de la represa de l'IEC, el projecte es concreta, s'institucionalitza i s'internacionalitza. Els grans noms d'aquests anys són Joaquim Carreras i Artau i Miquel Batllori. Eren anys difícils, de penúries. Gràcies a la Unió Acadèmica Internacional el projecte tirà endavant a empentes i rodolons. La fortuna no acompanyà els editors: els sorgiren dificultats de tota mena. Quan més necessari era, va arribar l'impuls de Josep Perarnau. Gràcies a l'enorme capacitat de treball de Josep Perarnau el projecte pren volada. Els seus estudis i edicions, publicats primer dins l'«Arxiu de Textos Catalans Antics» i després dins els *Arnaldi de Villanova Opera Theologia Omnia* han assegurat la continuïtat del projecte, però sobretot han assentat uns fonaments molt sòlids per al futur.

74. Entenem per «pensament vernacular» no només la simple divulgació en català, o altres llengües vernacles, dels textos llatins cultes, sinó sobretot la reebaloració dels problemes teològics i filosòfics amb unes categories culturals i mentals que no són les pròpies de l'escolàstica, i que sovint es defineixen com a «laiques» (en oposició a la cultura o pensament «clerical» o propi dels clergues). Aquest tipus de pensament se sol expressar normalment, però no sempre, en llengua vernacla. Vegeu, per exemple, Anna ALBERNI, Lola BADIA, Lluís CIFUENTES, Alexander FIDORA (eds.), *El saber i les llengües vernacles a l'època de Llull i Eiximenis. Estudis ICREA sobre vernacularització* (Textos i estudis de cultura catalana, 170), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2012, 400 p., amb la bibliografia més important sobre aquest tema a les pàgines 40-44.

A l'entorn de Josep Perarnau s'ha format un grup d'arnaldistes de diversos països. Les Trobades Internacionals d'estudis sobre Arnau de Vilanova són un revulsiu per als estudis arnaldians i apleguen els diversos especialistes d'arreu del món.

El ressò que les publicacions arnaldianes han tingut en les principals revistes de l'especialitat ha estat remarcable.[75] El Centre Internacional d'estudis sobre Arnau de Vilanova ofereix el marc institucional adequat per a portar a terme amb èxit els *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia*. L'exemple de la col·lecció germana gran, els *Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia*, és sens dubte un bon estímul.

* * *

L'IEC ha estat el veritable pal de paller de la recerca arnaldiana. Els dos volums d'edició crítica dels *Scripta Spiritualia*, els fins ara tres dels AVOThO, les vuit monografies, els més de cent articles de revista (106) i les quasi cent ressenyes (99), que inventariem en l'Apèndix, ho proven. I ho ha de continuar essent. Amb la Facultat de Teologia de Catalunya, disposa de les estructures bàsiques (Centre Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Trobades Internacionals d'estudis arnaldians) per a tirar endavant amb força l'edició crítica de les obres espirituals o teològiques d'Arnau de Vilanova i per a promoure els estudis arnaldians. L'edició crítica dels *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia* és el projecte 9/5 de la Unió Acadèmica Internacional (Corpus Philosophorum Medii Aevi): cal saber estar a l'altura del que representa aquest patrocini i aprofitar-ne (en el millor sentit de la paraula) responsablement les possibilitats que ofereix.

75. Així, a simple tall d'exemple, el primer volum de la *I Trobada* ha estat recensionat en les revistes següents: «Collectanea Franciscana», 66 (1966), 320-322; «Revista Catalana de Teologia», 21.II (1996), 485-487; «Archivo Ibero-Americano», 56 (1996), 472-473; «Studi Medievali», 40 (1999), 782-792; «Arxiu de Textos Catalans Antics», 14 (1995), 333-341; «Bulletin de Littérature Ecclésiastique», 98.IV (1997), 413-414; «Deutsches Archiv für die Erforschung des Mittelalters», 54 (1998), 715-716; «Serra d'Or», 425 (1995), 382-383; «Llengua i Literatura. Revista anual de la Societat Catalana de Llengua i Literatura», 8 (1997), 540-548; «Antonianum», 75 (2000), 609-614. «Medioevo Latino», «Bibliographie Annuelle du Moyen-Âge Tardif», 6 (1996). O el primer volum (3) dels *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia*: «Estudios Franciscanos», 106 (2005), 447-452; «Il Santo», XLV (2005), 668-669; «Teresianum», (2005), 316-318; «Analecta TOR», 36/174 (2005), 465-467; «Archivum Franciscanum Historicum», 98 (2005), 825-827; «Archivum Historiae Pontificiae», 43 (2005), 318-321; «Arxiu de Textos Catalans Antics», 23/24 (2004-2005), 575-577; «Revista Catalana de Teologia», 30.II (2005), 443-453.

APÈNDIX: PUBLICACIONS ARNALDIANES DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

A. VOLUMS DELS *ARNALDI DE VILLANOVA SCRIPTA SPIRITUALIA* I DELS *ARNALDI DE VILLANOVA OPERA THEOLOGICA OMNIA*

1. *Scripta Spiritualia*

ARNALDI DE VILLANOVA, *Expositio super Apocalypsi*. Cura et studio Ioachimi CARRERAS I ARTAU, cooperantibus Olga MARINELLI MERCACCI et Iosepho M. MORATÓ I THOMÀS (Corpus Philosophorum Medii Aevi, Scripta Spiritualia, 1), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans; Brussel·les, Union Académique Internationale, 1971. A les pàgines prèvies trobem una *Praefatio* de J. CARRERAS (IX-XX); i una *Ad lectorem monitio* de M. BATLLORI (XXI-XXIV).

ARNALDI DE VILLANOVA, *Tractatus octo in graecum sermonem versi (Petropolitanus Graecus, 113)*. Nunc primum editi cura et studio Ioannis NADAL ET CAÑELLAS, graecitatem textus recensente Dionisio BENETOS (Corpus Philosophorum Medii Aevi, Scripta Spiritualia, 2), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2002, 446 p. *Prefaci* d'Anscari M. MUNDÓ (9-10), *Pròleg* [de Joan NADAL] (11) i *Introducció* de Joan NADAL I CAÑELLAS (13-56).

2. *Opera Theologica Omnia*

ARNALDI DE VILLANOVA, *Introductio in librum [Ioachim] «De semine scripturarum», «Allocutio super significatione nominis Tetragrammaton»*. Curante Josep PERARNAU (Corpus Scriptorum Cataloniae. Series A: Scriptores. Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia, 3), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani, 2004, 212 p.

ARNALDI DE VILLANOVA, *Alphabetum catholicorum ad inclitum dominum regem Aragonum pro filiis erudiendis in elementis catholicae fidei*, *Tractatus de prudentia catholicorum scolarium*. Curante Josep PERARNAU, adiuvante Marcel COROMINES (Corpus Scriptorum Cataloniae. Series A: Scriptores; Corpus Philosophorum Medii Aevi. Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia, 4), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani, 2007, 256 p.

ARNALDI DE VILLANOVA, *Tractatus de tempore adventus Antichristi. Ipsius et aliorum scripta coaeva*. Curante Josep PERARNAU (Corpus Scriptorum Cataloniae. Series A: Scriptores; Corpus Philosophorum Medii Aevi. Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia, 5), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, 2014, 438 p.

B. MONOGRAFIES O LLIBRES DEDICATS EXCLUSIVAMENT A ARNAU DE VILANOVA

Joaquim CARRERAS I ARTAU, *L'epistolari d'Arnau de Vilanova* (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, 10), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1950, 27 p.

P. SALVADOR DE LES BORGES, OFM CAP. [Joan BOTAM], *Arnau de Vilanova moralista* (Premi Jaume Serra i Húnter, 1956) (Arxius de la Secció de Ciències, 25), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1957, 120 p.

Jaume MENSA I VALLS, *Arnau de Vilanova, espiritual: guia bibliogràfica* (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 17), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1994, 175 p.

Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, I. Edició a cura de Josep PERARNAU (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 18), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1995, 412 p.

Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, II. Edició a cura de Josep PERARNAU (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 19), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1995, 303 p.

Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia (1975-2000). 25 anys d'un projecte internacional. Ed. de Jon ARRIZABALAGA (Col·loquis d'Història de la Ciència i de la Tècnica, 3), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, 2001, 33 p.

Actes de la «II Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova». Edició a cura de Josep PERARNAU (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 30), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2005, 527 p.

Actes de la «III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova». Edició a cura de Josep PERARNAU (Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, 46), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, 2014, 497 p.

C. EDICIONS I ESTUDIS ARNALDIANS EN PUBLICACIONS PERIÒDIQUES

1. «Anvari» (= «Institut d'Estudis Catalans. Anvari»)

Recensions: *Anvari 1908*, 588-595; *Anvari 1909-1910*, 759-760, 762-763; *Anvari 1921-1926*, 280, 381, 392, 397, 398-399; *Anvari 1927-1931*, 568-570.

2. «Anvari de la Societat Catalana de Filosofia»

— 3 (1989):

Francesco SANTI, *La ripresa degli studi su Arnaldo da Villanova. Prospettive storiografiche e pubblicacioni recenti*, 7-18.

Francesc J. FORTUNY, *La filosofia d'Arnau de Vilanova*, 19-54.

— 5 (1993):

Jaume MENSA I VALLS, *L'«Arxiu de Textos Catalans Antics» i els estudis arnaldians*, 169-174.

Jaume MENSA I VALLS, *La polèmica escatològica entre Arnau de Vilanova i els filòsofs i teòlegs professionals (1297-1305)*, 263-275.

— 6 (1994):

J[aume] M[ENSA], *Vers una comprensió integral de l'obra d'Arnau de Vilanova*, 243-244.

Recensions: 3 (1989), 223-225.

3. «Arxiu de textos catalans antics»

— 2 (1983):

Francesco SANTI, *Orientamenti bibliografici per lo studio di Arnau de Vilanova, spirituale*, 371-395.

— 6 (1987):

Josep PERARNAU I ESPELT, *Tres notes entorn de la Biblioteca Papal: L'exemplar del «De mysterio cymbalorum» d'Arnau de Vilanova ofert a Bonifaci VIII*, 299-303.

— 7/8 (1988-1989):

Josep PERARNAU I ESPELT, *El text primitiu del «De mysterio cymbalorum Ecclesiae» d'Arnau de Vilanova. En apèndix el seu «De tempore adventus Antichristi»*, 7-169.

Josep PERARNAU I ESPELT, *Guiu Terrena critica Arnau de Vilanova. Edició de la «Quaestio utrum per notitiam Sacrae Scripturae possit determinate sciri tempus Antichristi». En apèndix, tres fragments de teòlegs contemporanis relatius a la tesi escatològica arnaldiana*, 171-222.

Josep PERARNAU I ESPELT, *Noves dades biogràfiques de mestre Arnau de Vilanova*, 276-282.

Josep PERARNAU I ESPELT, *Fragments en català del tractat perdut d'Arnau de Vilanova «De fine mundi» en una disputa entorn de les previsions escatològiques (Vilafranca del Penedès i Barcelona 1316-1317)*, 282-287.

— 10 (1991):

Josep PERARNAU I ESPELT, *L'«Ars catholicae philosophiae» (primera redacció de la «Philosophia catholica et divina») d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi del text. En apèndix, les dues lletres que acompanyaven les còpies destinades a Bonifaci VIII i al Col·legi Cardenalici i les requestes a Benet XI i al Cambrer Papal en Seu vacant*, 7-223.

— 11 (1992):

Josep PERARNAU I ESPELT, *L'«Allocutio christini» d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi del text*, 7-135.

— 13 (1993):

Oriana CARTAREGIA, Josep PERARNAU, *El text sencer de l'«Epistola ad gerentes zonam pelliceam» d'Arnau de Vilanova,* 7-42.

— 14 (1994 = *Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, I):

Jaume DE PUIG I OLIVER, *Crònica de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, 9-22.

Josep PERARNAU I ESPELT, *Problemes i criteris d'autenticitat d'obres espirituals atribuïdes a Arnau de Vilanova*, 25-103.

Jaume MENSA I VALLS, *Sobre la suposada paternitat arnaldiana de l'«Expositio super Apocalypsi»: Anàlisi comparativa d'alguns temes comuns a aquesta obra i a les obres polèmiques d'Arnau de Vilanova*, 105-205.

Jaume DE PUIG I OLIVER, *Unes prediccions pseudo-arnaldianes del segle XV. Edició i estudi*, 207-285.

Gian Luca POTESTÀ, *Dall'annuncio dell'Anticristo all'attesa del Pastore Angelico. Gli scritti di Arnaldo di Villanova nel codice dell'Archivio Generale dei Carmelitani*, 287-344.

Francesco SANTI, *Note sulla fisionomia di un autore. Contributo allo studio dell'«Expositio super Apocalypsi»*, 345-376.
Respostes a les preguntes del qüestionari, 379-411.

— 15 (1995 = *Actes de la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, II):
Juan Antonio PANIAGUA, *En torno a la problemática del Corpus Científico Arnaldiano*, 9-22.
Lluís GARCIA BALLESTER, *Hacia el establecimiento de un «canon» de las obras médicas de Arnau de Vilanova*, 23-29.
Lluís GARCIA BALLESTER, Fernando SALMÓN, Eustaquio SÁNCHEZ-SALOR, *Tradición manuscrita y autoría: sobre la posible autenticidad del comentario de Arnau de Vilanova al «De morbo et accidenti» de Galeno*, 31-74.
Michael MCVAUGH, *Two Texts, One Problem: The Authorship of the «Antidotarium» and «De venenis» Attributed to Arnau de Vilanova*, 75-94.
Michela PEREIRA, *Arnaldo de Villanova e l'Alchimia. Un'indagine preliminare*, 95-174.
Giuliana CAMILLI, *Il «Rosarius Philosophorum attribuito ad Arnaldo da Villanova» nella tradizione alchemica del Trecento*, 175-208.
Eusebi COLOMER I POUS, *L'antropologia en els escrits espirituals d'Arnau de Vilanova*, 209-226.
Dianne M. BAZELL, *«De esu carnium»: Arnald of Villanova's defence of carthusiam abstinence*, 227-248.
Josep ZIEGLER, *Arnau de Vilanova: a case-study of a theologizing physician*, 249-303.
Michael MCVAUGH, *Postscriptum to Two Texts, One Problem: The Authorship of the «Antidotarium» and «De venenis» Attributed to Arnau de Vilanova*, 307-308.

— 15 (1996):
Josep PERARNAU I ESPELT, *Fragments catalans del «De helemosyna et sacrificio» d'Arnau de Vilanova*, 400-405.

— 17 (1998):
Jaume MENSA I VALLS, *Comparació entre les regles i els principis d'interpretació bíblica de les obres autèntiques d'Arnau de Vilanova i les de l'«Expositio Apocalypsis» i de l'«Expositio super vigesimum quartum capitulum Matthaei»*, 221-294.
Josep PERARNAU I ESPELT, *Un paràgraf del «Primer del crestià» de Francesc Eiximenis inspirat en el «De mysterio cymbalorum» d'Arnau de Vilanova*, 507-510.

— 20 (2001):
Josep PERARNAU I ESPELT, *L'«Apologia de versutiis atque perversitatibus pseudotheologorum et religiosorum ad magistrum Jacobum Albi, canonicum Dignensem» d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi; i transcripció del «Tractatus quidam in quo respondetur obiectionibus quae fiebant contra tractatum Arnaldi "De adventu Antichristi"»*, 7-348.
Josep PERARNAU I ESPELT, *Sobre la primera crisi entorn el «De adventu Antichristi» d'Arnau de Vilanova: París 1299-1300*, 349-402.
Jaume MENSA I VALLS, *Observacions sobre l'autoria i la finalitat del «Tractatus quidam in quo respondetur obiectionibus que fiebant contra "Tractatum Arnaldi de adventu Antichristi"»*, 403-451.
Josep PERARNAU I ESPELT, *Sobre l'estructura global del «De tempore adventus Antichristi» d'Arnau de Vilanova*, 561-574.

— 21 (2002):

Michael MCVAUGH, *«Coriandri bulliti in aceto et exsiccati». An Arnaldian Touchstone?*, 659-663.

— 22 (2003):

Jaume MENSA I VALLS, Sebastià GIRALT, *Bibliografia arnaldiana (1994-2003)*, 665-734.

— 23/24 (2004-2005 = *Actes de la II Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*):

Jaume DE PUIG I OLIVER, *Crònica de la «II Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova» (Barcelona, 30 IX – 3 X 04)*, 9-57.

Sebastià GIRALT, *Un alquimista medieval per als temps moderns: les edicions del corpus alquímic atribuït a Arnau de Vilanova en llur context (c. 1477-1754)*, 61-128.

Lluís CIFUENTES, *Les obres alquímiques «arnaldianes» en català a finals de l'Edat Mitjana*, 129-150.

Josep PERARNAU I ESPELT, *L'autor d'un tractat alquímic podia trobar en l'obra autèntica d'Arnau de Vilanova alguna raó per a atribuir-lo a ell*, 151-237.

Michael MCVAUGH, *Chemical medicine in the medical writings of Arnau de Vilanova*, 239-264.

Joseph ZIEGLER, *Alchemy in «Practica summaria»: A footnote to Michael McVaugh's contribution*, 265-267.

Nicolas WEILL-PAROT, *Arnaud de Villeneuve et les relations possibles entre le sceau du Lion et l'alchimie*, 269-280.

Giovanna FERRARI, *Il trattato «De humido radicali» di Arnaldo da Villanova*, 281-331.

Chiara CRISCIANI, *Aspetti del dibattito sull'umido radicale nella cultura del tardo Medioevo (secoli XIII-XV)*, 333-380.

Michela PEREIRA, *Maestro di segreti o caposcuola contestato? Presenza di Arnaldo da Villanova e di temi della medicina arnaldiana in alcuni testi alchemici pseudo-lulliani*, 381-412.

Maria PILEGGI, *Le Medium neutrum: une possible liaison entre la médecine arnaldienne et l'alchimie pseudo-lullienne*, 413-433.

Antoine CALVET, *Qu'est-ce que le corpus alchimique attribué à maître Arnaud de Villeneuve?*, 435-456.

Suzanne THIOLIER-MÉJEAN, *Contribution à la légende d'Arnaud: Arnaud de Villeneuve comme «auctoritas» dans l'oeuvre de Bertran Boysset d'Arles*, 457-508.

Barbara SPAGGIARI, *Due trattati alchemici in lingua d'oc. Riflessioni in margine ad una nuova edizione*, 509-528.

— 25 (2006):

Josep PERARNAU I ESPELT, *Tractats espirituals d'Arnau de Vilanova en manuscrits de la University Library de Cambridge*, 443-451.

Jaume MENSA I VALLS, Joan REQUESENS I PIQUER, *Arnau de Vilanova: herència de cint vint-i-cinc anys d'estudis*, 529-564.

— 27 (2008):

Josep PERARNAU I ESPELT, *Noves dades sobre manuscrits «espirituals» d'Arnau de Vilanova*, 351-424.

— 28 (2009):

Jaume MENSA I VALLS, *Les obres espirituals d'Arnau de Vilanova i la «Revelació de sent Ciril» («Oraculum angelicum Cyrilli»)*, 211-263.

Josep PERARNAU I ESPELT, *Sobre l'estada d'Arnau de Vilanova a París, 1299-1300: les dues dates dels textos*, 623-628.

— 29 (2010):

Barbara SCAVIZZI, *Il «Tractatus epistolarum christini» di Arnaldo di Villanova: tradizione manoscritta, destinatari e temi-chiavi*, 883-931.

—30 (2011-2013 = *Actes de la «III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova»*):

Jaume DE PUIG I OLIVER, *Crònica de la «III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova» (Barcelona, 7-9 d'octubre de 2011)*, 7-67:

Pere LLUÍS FONT, *Cap a la «naturalització» històrica d'Arnau de Vilanova*, 11-18.

Jon ARRIZABALAGA, *Record del professor Juan Antonio Paniagua (1920-2010)*, 18-21.

Marina MIQUEL I VIVES, *Notícies de Pere el Gran i Blanca d'Anjou, el rei i la reina tractats per Arnau de Vilanova*, 22-23.

Michael MCVAUGH, *Dos segles d'estudis sobre el pensament mèdic d'Arnau de Vilanova*, 23-25.

Joan E. GARCIA BIOSCA, Marina MIQUEL, Carme SUBIRANAS, *Notícies de Pere el Gran i Blanca d'Anjou, el rei i la reina*, 42-67.

Josep ALANYÀ I ROIG, *Diplomatari de mestre Arnau de Vilanova. Avant-projecte. Regest de documents*, 69-170.

Antoine CALVET, *Le médecin Arnau de Vilanova et l'alchimie: dernières mises au point (oeuvres et doctrines)*, 171-190.

Lluís CIFUENTES I COMAMALA, *La bibliografia mèdica catalana d'Arnau de Vilanova: estat de la qüestió i nous textos (amb una nota sobre la difusió a Catalunya d'una «Vida» d'Arnau*, 191-238.

Pedro GIL-SOTRES, *El «Antidotario» de Arnau de Vilanova: a vueltas con la autenticidad*, 239-253.

Sebastià GIRALT, *Cap a l'edició crítica de la «Practica Summaria» d'Arnau de Vilanova*, 255-291.

Michael MCVAUGH, *The Writing of the «Speculum medicine» and its place in Arnau de Vilanova's last years*, 293-394.

Jaume MENSA I VALLS, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*, 305-334.

Josep PERARNAU I ESPELT, *De cronologia arnaldiana, 1297-1305*, 335-361.

Cosimo REHO, *L'Anticristo nel «Gladius iugulans thomatistas»*, 363-372.

Fernando SALMÓN, *«De parte operativa»: A preliminary approach to its date of composition and contents*, 373-383.

Francesco SANTI, *Bérenger Frédol (1250 ca. – 1323), amico di Arnau de Vilanova*, 385-412.

Barbara SCAVIZZI, *Abbiamo un autografo di Arnau de Vilanova?*, 413-438.

Massimiliano BASSETTI, *Note a margine dei presunti autografi di Arnaldo di Villanova*, 438-447.

Fabio TRONCARELLI, *Note sull'attribuzione della «Expositio super Apocalypsi» del codice Vat. Ott. Lat. 536*, 449-457.

Joseph ZIEGLER, *From «Arnavdina» to «Practica Summaria»: Towards Recovering the Hebrew version of Arnau de Villanova's Medical Practice*, 459-480.

Recensions: 7/8 (1988-1989), 328-330; 9 (1990), 377-380, 380-384; 10 (1991), 402-404; 11 (1992), 467-470, 470-474; 12 (1993), 433-436; 13 (1994), 426-427; 14 (1995), 331-333, 333-341; 15 (1996), 590-595; 16 (1997), 499-504, 504-507; 17 (1998), 624-625, 630-631, 631, 633-636, 651-654; 18 (1999), 835-838, 841-844; 19 (2000), 694-696, 696-700, 701-711, 732-734; 20 (2001), 732-733, 733-734; 21 (2002), 759-762, 783-786, 786-787; 22 (2003), 769-771; 23/24 (2004-2005), 535-538, 555-557, 557-558, 575-577; 25 (2006), 580-586, 613-615, 616-618; 26

(2007), 794-796, 796-797, 799-800, 800-804, 804-806, 806-811; 27 (2008), 563-567; 28 (2009), 691-693; 29 (2010), 1025-1026; 30 (2011-2013), 622-624, 625-629, 633-634, 635-637, 643-646.

4. «Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics»

— 1 (1952):
Ramon ARAMON I SERRA, *Projecte de publicació de les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*, 97-98.

— 2 (1953):
Joaquim CARRERAS I ARTAU, *Nous horitzons en les recerques sobre Arnau de Vilanova*, 61.

5. «Butlletí de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques»

— 1 (1977):
Joaquim CASAL I FÀBREGA, *Els químics d'ahir: Arnau de Vilanova i un dels seus tractats d'alquímia*, 23-32.

6. «Dossiers Agraris»

— 18 (2015):
Josep M. PUIGGRÒS JOVÉ, *Llegenda i veritats d'Arnau de Vilanova sobre el vi dolç natural*, 19-30.

7. «Estudis Romànics»

— 2 (1949-1950):
Miquel BATLLORI I MUNNÉ, *«Ço que ara s'és descubert en la província de Toscana»*, 165-170.

— 5/II (1955-1956):
Olga MARINELLI, *La tradizione manoscritta dell'«Expositio super Apocalypsi» di Arnau de Vilanova*, 111-126.

— 8 (1961 = *Estudis de llatí medieval dedicats a la memòria de Lluís Nicolau d'Olwer*, I):
Joaquim CARRERAS I ARTAU, *L'«Expositio super Apocalypsi» d'Arnau de Vilanova: autenticitat, data i lloc de composició*, 49-55

— 24 (2002):
Sebastià GIRALT, *Nota sobre alguns ictiònims d'origen occità en textos mèdics d'Arnau de Vilanova i d'altres autors medievals*, 103-108.

Recensions: 1 (1947-1948), 251-254, 274-282, 298-299, 299-302; 2 (1949-1950), 278-279, 297-301; 3 (1951-1952), 317-320; 4 (1953-1954), 354-356; 5/2 (1955-1956), 266-268; 7 (1959-1960), 179-181; 16 (1971-1975), 253-255; 23 (2001), 345-348; 24 (2002), 349-352; 26 (2004), 392-395; 31 (2009), 474-476; 38 (2016), 406-408.

8. «Estudis Universitaris Catalans»[76]

— 1 (1907):

Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Cartes literaries del segle XIV*, 40-42, concretament 40-41.

— 3 (1909):

Ramon d'ALÒS-MONER, *Colecció de documents relatius a Arnau de Vilanova*, 47-53, 140-148, 331-332, 447-449, 531-534.

Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Notes sobre la ciència oriental a Catalunya en el XIV^èn sigle*, 388-398, concretament 394-396.

— 4 (1910):

Ramon d'ALÒS-MONER, *Colecció de documents relatius a Arnau de Vilanova*, 110-119, 496-498.

Heinrich FINKE, *Relacions dels Reys d'Aragó ab la literatura, la ciencia y l'art en els segles XIII y XIV*, 66-80, concretament 68-69.

— 6 (1912):

Ramon d'ALÒS-MONER, *Colecció de documents relatius a Arnau de Vilanova*, 98-103.

— 12 (1927):

Pere BOHIGAS, *Repertori de manuscrits catalans. Missió a Anglaterra*, dins «Estudis Universitaris Catalans», 411-449, concretament 418-419.

Notícies i ressenyes: 1 (1907), 337; 3 (1909), 186, 268-269; 4 (1910), 282-283, 293; 6 (1912), 250-251, 254, 374-375; 8 (1914), 190; 17 (1932), 309 (i 339).

9. «Llengua & Literatura»

Recensions: 8 (1997), 540-548; 9 (1998), 551-554; 11 (2000), 482-485, 486-498; 12 (2001), 569-570, 559-560; 14 (2003), 441-444, 481-485; 16 (2005), 423-426; 18 (2007), 527-533; 25 (2015), 107-111.

10. «Tamid»

— 6 (2006-2007):

Eduard FELIU, *Les traduccions hebrees del «Regiment de sanitat» d'Arnau de Vilanova,* 45-141.

D. EDICIONS I ESTUDIS ARNALDIANS EN PUBLICACIONS COL·LECTIVES O LLIBRES PARCIALMENT DEDICATS A ARNAU DE VILANOVA

76. La revista «Estudis Universitaris Catalans» no és pròpiament una publicació de l'IEC, però el seu naixement i la seva història està estrament relacionada amb l'INSTITUT. Cf., per exemple, Albert BALCELLS, *Els Etudis Universitaris Catalans (1903-1985). Per una Univeristat Catalana* (Monografies de la Secció Històrico-Arqueològica, 12), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2011; Pere QUER, *Les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans de 1907 a 1939* (Publicacions de la Presidència, 39), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2013; Josep MASSOT I MUNTANER, *Rigor científic, catalanitat indefallent. Rafel Patxot i Jubert (1872-1964)* (Publicacions de la Presidència, 40), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2014.

Antoni RUBIÓ I LLUCH, *Docvments per la història de la cvltvra catalana mig-eval*, I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1908. N'hi ha edició facsímil, amb un estudi sobre A. Rubió, d'Albert BALCELLS (1-42), en la col·lecció Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, 54/I: Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2002.

Ramon d'ALÒS-MONER, *De la marmessoria d'Arnau de Vilanova*, dins *Miscel·lània Prat de la Riba*, I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1923, 209-236.

Eusebi COLOMER I POUS, *El pensament als Països Catalans durant l'Edat Mitjana i el Renaixement* (Scripta et Documenta, 54), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997, 288 p.

[Joaquim CARRERAS I ARTAU], *El anti-escolasticismo. Arnau de Vilanova*, dins Tomàs CARRERAS I ARTAU, Joaquim CARRERAS I ARTAU, *Història de la filosofia espanyola. Filosofia cristiana del segle XIII al XV*, I. Edició facsímil. Estudis preliminars de Pere LLUÍS FONT, Jaume MENSA, Jaume DE PUIG, Josep M. RUIZ SIMON, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans; Girona, Diputació de Girona, 2001, 199-230.

Sebastià GIRALT, *Arnau de Vilanova i les propietats ocultes de la màgia a la medicina universitària*, dins *Actes de les Trobades d'Història de la Ciència i de la Tècnica, Roquetes, 11-13 de desembre de 1998*. Coordinació de Josep BATLLÓ ORTIZ, Pere DE LA FUENTE COLLELL, Roser PUIG AGUILAR, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, 2000, 393-398.

Sebastià GIRALT, *«Regimen quaterne» atribuït a Arnau de Vilanova, un consilium polèmic*, dins *Actes de la VI Trobada d'Història de la Ciència i de la Tècnica, Vic, 27, 28 i 29 d'octubre de 2000*. Coordinació de Josep BATLLÓ ORTIZ, Pere DE LA FUENTE COLLELL, Roser PUIG AGUILAR, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, 2002, 319-325.

Michael R. MCVAUGH, *Arnau de Vilanova*, dins Joan VERNET, Ramon PARÉS (dirs.), *La Ciència en la Història dels Països Catalans*, I: *Dels àrabs al Renaixement*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans; València, Universitat de València, 2004, 443-453.

Joaquim CARRERAS I ARTAU, *Una intervenció d'Arnau de Vilanova en les controvèrsies teològiques amb els jueus. Discurs llegit el 23 d'abril de 1945 en la XV Festa Anual de l'Institut*, dins *Discursos de les festes anuals i de les inauguracions de curs (1914-2006)*. La recopilació dels discursos i la introducció han estat a cura d'Albert BALCELLS, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009, 185-201.

Sebastià GIRALT, *Arnau de Vilanova, ca. 1240-1311*, dins *La Nissaga catalana al món clàssic*. Edició a cura de Montserrat TUDELA I PENYA i Pere IZQUIERDO I TUGAS, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Auriga, 2011, 28-31.